

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ
ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΔΙΑΚΟΥ

Υ Π Ο

ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ Γ. ΦΟΡΤΗ

Δικηγόρου.

Ὅχι· δὲ δίνω σ' ἄπιστον οὔτε μὴ φύχτα χῶμα
ἀπὸ τῆ γῆ μου τῆ γλυκερῆ, οὐγ' ἀπὸ τὰ νερά μου,
δὲ δίνω μὴ σταλαματιά. (Βαλ. Διάκος).

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΡΟΥΣΟΠΟΥΛΟΥ.

(Ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Μιλτιάδου ὑπ' ἀριθ. 6.)

1874.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΔΙΑΚΟΥ

Υ Π Ο

ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ Γ. ΦΟΡΤΗ

Δικηγόρου.

Ὅχι δὲ δίνω σ' ἄπιστον οὔτε μὴ φύχτα χῶμα
ἀπὸ τῆ γῆ μου τῆ γλυκερῆ, οὔτ' ἀπὸ τὰ νερά μου,
δὲ δίνω μὴ σταλαγματιά. (Βλ. Διάκος).

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΡΟΥΣΟΠΟΥΛΟΥ.

(Ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Μιλτιάδου ὑπ' ἀριθ. 6.)

1874.

168220

ΤΑΙΣ ΙΕΡΑΙΣ ΞΚΙΑΙΣ
ΤΩΝ ΠΡΟΣ ΠΑΤΡΟΣ ΘΕΙΩΝ ΜΟΥ
ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΚΑΙ ΞΓΥΡΙΔΩΝΟΣ ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ
ΤΟΥ ΜΕΝ ΑΙΧΜΑΛΩΤΙΚΘΕΝΤΟΣ
ΚΑΙ ΕΝ ΑΙΧΜΑΛΩΣΙΑ: ΘΑΝΟΝΤΟΣ,
ΤΟΥ ΔΕ ΠΕΞΟΝΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΙΝ
ΤΗΣ ΛΕΒΑΔΕΙΑΣ ΥΠΟ ΤΟΥ ΟΜΕΡ ΒΡΥΩΝΟΥ,
ΤΗΝ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΝ ΤΗΝ ΔΕ
ΑΝΑΤΙΘΗΜΙ

Σ. Γ. ΦΟΡΤΗΣ,

ΑΓΓΕΛΙΑ.

.....

Τὸν Λεωνίδα τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος Ἀθ. Διάκον ἥρωϊκῶς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς Πίστεως ἀγωνισάμενον, καὶ καρτερικώτατα ὑποστάντα τὸ δεινότατον τῶν μαρτυρίων, ἧ τε Δημοτικὴ ποίησις καὶ ἡ ἱστορία ἐξύμνησαν καὶ ἀπεθανάτισαν· ἀλλ' ἐν τούτοις αἱ πλεῖσται τοῦ βίου του λεπτομέρειαι καὶ ἀρεταί, ὡς καὶ πλεῖστα περὶ τοῦ χαρακτῆρός του γεγονότα, λίαν σπουδαίου ἐνδιαφέροντος μένουσιν ἀνέκδοτα· ὑπὸ βαθέος θοῦν κινούμενος εὐγνωμοσύνης αἰσθήματος πρὸς τὸν περιφανῆ ἀρχηγὸν τῆς Λεβαδείας, ἰδιαιτέρας μου πατρίδος, συνέταξα τὴν βιογραφίαν του, ἀκολουθήσας διαφόρους ἀξιόπιστους πηγὰς καὶ παραδόσεις πολλῶν ἐνδόξων συναγωνιστῶν του, ἰδίως δὲ τὰς σημειώσεις τοῦ ἀτρομήτου ὀπαδοῦ του Β. Βούσγου, ἣν πρόκειται νὰ δημοσιεύσω.

Ἀγγέλλων τοῦτο παρακαλῶ τοὺς τιμῶντας τὴν μνήμην τοῦ ἥρωος νὰ συνδράμωσιν, ἐὰν εὐαρεστῶνται, εἰς τὴν δαπάνην τῆς ἐκτυπώσεως.

Ἐκάστου σώματος συγκειμένου ἐκ 4 περιπόου τυπογραφικῶν φύλλων ἡ τιμὴ προσδιωρίσθη εἰς δρ. μίαν.
Ἐν Ἀθήναις τῇ 27 Μαρτίου 1874.

Σ. Γ. ΦΟΡΤΗΣ

Δικηγόρος

Ἄθανάσιος Διάκος.

Περὶ τὰ μέσα τῆς δεκάτης ὀγδόης ἑκατονταετηρίδος μ. Χ. ἐγεννήθη ἐν Μουσουνίτση τῆς Παρνασσίδος Ἄθανάσιος ὁ Γραμματικός, ὃς πρόπάππος τοῦ ἥρωος Διάκου λέγεται· ἰσοροῦσι δὲ ὅτι ὁ Γραμματικός οὗτος, εὐθύς ὡς ἐδύνατο νὰ φέρῃ ὄπλα, τὸν ἐνδοξον τοῦ ἀρματωλοῦ ἐξελέξατο βίον, ὁπαδὸς τοῦ ἐξ Ἀγίας Εὐθυμίας Κωνσταντᾶρα περιφανοῦς ἀρματωλοῦ τοῦ τότε καιροῦ γινόμενος.

Θανόντος δὲ τοῦ Κωνσταντᾶρα ὁ Γραμματικός ἀπέτελεσεν ἴδιον σῶμα, δι' οὗ συνεχῶς παρῆχε πράγματα τοῖς ἐν Παρνασσίδι καὶ Δωρίδι Ὀθωμανοῖς, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν ἀδελφόν, οὗ τὸ ὄνομα δυστυχῶς δὲν διεσώθη· ἀλλὰ μετὰ ταῦτα πεσόντος τοῦ ἀδελφοῦ, ἐν τινι κατὰ τῶν ὀθωμανῶν συμπλοκῇ, καὶ τῶν πλείστων ἐταίρων διασκορπισθέντων, τὸ μὲν σῶμα διελύθη, ὁ δὲ Γραμματικός τυχὼν ἀμνηστείας διήνησε τὸ λοιπὸν τοῦ βίου εἰρηνικῶς ἐν τῇ πατρίδι του, ἔνθα καὶ ἐτελεύτησεν.

Ἀπέλιπε δὲ υἱοὺς μὲν τρεῖς, τὸν Μητρον, τὸν Κωστούλαν καὶ τὸν Νίκον, θυγατέρα δὲ μίαν, τὴν Στάμω·

καὶ ὁ μὲν Μῆτρος καὶ Κωστούλας συνεστράτευσαν καὶ
συνηγωνίσθησαν ἐπὶ πολὺ μετὰ τοῦ ἀρματωλοῦ Βλα-
χοθανάστῃ· εἶτα δὲ συνετάχθησαν τῷ Ἀνδρούτσῳ παρα-
λαβόντι τὴν ἀρχηγίαν, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ πιστῶς.
Ἐπέσε δὲ ὁ μὲν Κωστούλας κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1796
διὰ τῆς Πελοποννήσου κάθοδον τοῦ Ἀνδρούτσου γεν-
ναίως μαχόμενος· ὁ δὲ Μῆτρος συμμαχίας τῷ Λουκᾷ
Καλλιακούδα, ἔπεσεν ἐν Καβρολίμνῃ τῷ 1802· ὁ δὲ Νί-
κος, ὁ μόνος τῶν υἱῶν τοῦ Γραμματικοῦ ἐπιζήσας, τὸν
τοῦ ποιμένος ἐλόμενος βίον, ἔζει ἐν Μουσουνίτῃ, ἔνθα καὶ
ἐνυμφεύθη. Ἐγένοντο δὲ τοῦ Νίκου παῖδες δύο· πρεσβύ-
τερος μὲν ὁ Μῆτρος, ὃς, θετὸς υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Μασ-
σαβέτου, συζύγου τῆς ἀτέκνου πρὸς πατρός θείας αὐ-
τοῦ Στάμως γενόμενος, ἐπεκλήθη Μασσαβέτας· νεώτε-
ρος δὲ ὁ Ἀθανάσιος ὁ περιφανῆς ἤρως Διάκος. (Βαλ.
Προλ. εἰς Διάκον).

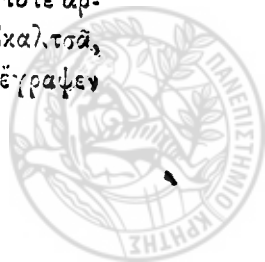
Ἐγεννήθη δὲ οὗτος ἐν Μουσουνίτῃ, κατὰ μὲν τινὰς
περὶ τὸ 1792 ἔτος, κατὰ δὲ τὸν ἱστορικὸν Φιλῆμονα τὸ
1786 ἔτος μ. Χ. Ὁ Βασίλειος ὁμῶς Βοῦσγος, ὅστις ἐπὶ
πολλὰ ἔτη ἠκολούθησε τὸν Διάκον, ὡς πρωτοπαλλήκα-
ρον αὐτοῦ, καὶ ὅστις ἐγίνωσκεν ἐπακριβῶς τὴν ἡλικίαν
τοῦ Διάκου, μαθὼν ταύτην ἐξ αὐτοῦ τούτου, ἐβεβαίον
ρήτῳς, ὅτι οὗτος ἐτελεύτησεν ἄγων τὸ 33ον ἔτος τῆς
ἡλικίας του· οὐδεμία ὄθεν ἀμφιβολία, ὅτι ἐγεννήθη τῷ ἔ-
τει 1788 μ. Χ.

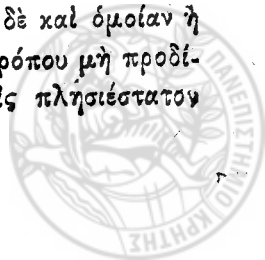
Μόλις ἔφηβός ὢν ὁ Ἀθανάσιος εἰσήχθη παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ὡς δόκιμος, ἐν τῇ παρὰ τὴν Ἀρτοτίνα τῆς Δωρίδος Μονῇ, Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, ἔνθα μετὰ χρόνον τινὰ ἐχειροτονήθη διάκονος· ἔκτοτε δὲ ἐπεκαλεῖτο Διάκος· αὐτόθι ἐπὶ πολὺν χρόνον διατρέψας κατεγίνετο εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἱερῶν Γραφῶν· διεκρίνετο δὲ ἐπὶ σῶφρονι, καὶ λίαν κοσμίῳ βίῳ, ἀμιμῆτῳ μετριοφροσύνῃ, ἀπείρῳ εἰς τὰ τῆς ὀρησκείας σεβασμῶ καὶ πίστει, καὶ μοναδικῇ πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπῃ (Φιλ. ἱστ. Δοκ).

Διακονήσας δ' ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀμώμως καὶ ἀκραίφνῳ τὴν Ἐκκλησίαν, ἕνεκα λίαν σπουδαίου γεγονότος περιήλθεν εἰς τὴν ἀνάγκην ν' ἀποβάλλῃ τὴν ἀγγελικὴν ἐσθῆτα, καὶ νὰ περιβληθῇ τὸν τοῦ ἀρματωλοῦ χιτῶνα· ἡ θεία Πρόνοια ἐκάλει αὐτὸν εἰς τὴν τῆς φίλης του πατρίδος διακονίαν.

Λέγεται ὅτι Φερχάτ Ἀγᾶς τις ἐν Δωρίδι πλούσιος καὶ λάγνος συνέλαβε τὴν σατανικὴν ἐπιθυμίαν, νὰ ἴδῃ ἐκ τοῦ πλησίον τὸν περίφημον διὰ τὸ σπάνιον αὐτοῦ κάλλος Ἀθανάσιον, ὅστις ὡς ἄγγελος ἔλαμπεν ἐν τῇ Μονῇ· ὁ Ἀθανάσιος ὁμως τῇ προτροπῇ τῶν τε πατέρων καὶ τοῦ ἡγουμένου ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Μονῆς, καὶ κατέφυγεν εἰς τὴν ἐπὶ τῶν ὄρέων διαιτωμένην τότε ἀρματωλικὴν συμμορίαν τοῦ Γούλα καὶ τοῦ Σκαλτσᾶ, πλήρης θυμοῦ καὶ ἀγανακτῆσεως· ἐκεῖθεν δὲ ἔγραψεν

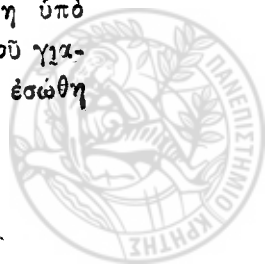

ἐπιστολὴν ἀπειλητικὴν πρὸς τὸν αἰσχροὺν Φερχάτ, ἐγκλείσας μάλιστα ἐν αὐτῇ, ὡς σύμβολον αἰωνίου πρὸς τοὺς Ὁθωμανοὺς πολέμου, τὸ ξυρισθὲν νεαρὸν γένειόν του. Ὁ Περβραϊδὸς δὲ, ἐν τοῖς Πολεμικοῖς αὐτοῦ ἀπομνημονεύμασι, διατείνεται, ὅτι ὁ Φερχάτ ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Διάκου· ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι πιστευτὸν, καθ' ὅσον πολὺ μετὰ τὸν ἀρματωλικὸν βίον τοῦ Διάκου ὁ Φερχάτ φαίνεται ἐν τοῖς ζῶσι, καὶ διορίζεται βοεβόδας Ἀμφίσσης. Ὡς μᾶλλον δὲ πιθανὴ φαίνεται ἡ τοῦ Βούσγου περὶ τούτου διήγησις, ᾧ δὲ πως ἔχουσα· ὅτι ὁ Φερχάτ ἦν ἀσελγὴς καὶ λάγνος εἶναι βέβαιον· ἀλλ' οὐδέποτε ἐτόλμησε νὰ πορευθῆ εἰς τὴν Μονήν. Ἐσπέραν ὁμως τινὰ Δερβὲν Ἀγᾶς τις μετὰ δέκα ἕως δέκα πέντε Ὁθωμανῶν μεταβατικῆς ὑπηρεσίας καταληφθεὶς ὑπὸ τῆς νυκτός κατέλυσεν ἐν τῇ Μονῇ· αὐτὸς δὲ καὶ οἱ περὶ αὐτὸν φαγόντες καὶ πίνοντες, ἤρξαντο παρεκτρεπόμενοι· εἰς τοσοῦτον δὲ θράσους προέβησαν, ὥστ' ἐζήτησαν νὰ μεταβῆ αὐτὸς ὁ Διάκος, ὅπως τοὺς ὑπηρετήσῃ ἐν τῇ τραπέζῃ· ἐπιμεινάντων δὲ, μετέβη ὁ Ἀθανάσιος κομίζων καὶ τὸν ζητηθέντα οἶνον· ἀλλ' ὅτε οὗτος ἔκυπτεν, ὅπως τοποθετήσῃ τὸ ἀγγεῖον ἐν τῇ τραπέζῃ, ὁ Δερβὲν Ἀγᾶς τὸν ἐθώπευσεν ἐν τῇ παρειᾷ· σφόδρα δὲ ἀγανακτῶν ἐπὶ τῇ γενομένῃ ὑβρεὶ ὁ Διάκος, προβλέπων δὲ καὶ ὁμοίαν ἢ δεινότεραν ἀπεσύρθη ἐπὶ μικρὸν, διὰ τρόπου μὴ προδίδοντος τοῖς Ὁθωμανοῖς ὑπόνοιαν, εἰς πλησιέστατον

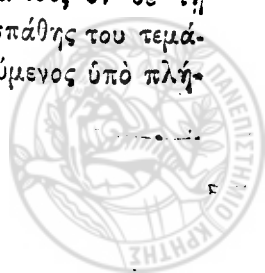
κελλίον, ἔνθα ἦσαν ἀνηρτημένα ὄπλα, καὶ λαβῶν πανοπλίαν ἐκρυψεν αὐτὴν τάχιστα ἐν τοῖς ἔξωθι τῆς Μονῆς θάμνοισι. Θέσας δ' ἐν τῇ ζώνῃ του ὑπὸ τὸ ράσον πιστόλιον πλήρες εἰσῆλθεν· παρ' αὐτοῦ δ' ἅμα εἰσελθόντος ἐζητήθη πάλιν οἶνος, ὃν ὁ Διάκος προσήνεγκε πλησιάσας· ὁ Δερβὲν ὅμως Ἀγαῶς ἐπανάλαβε τὴν πρώτην θωπείαν· ἀλλὰ τότε ὁ Διάκος ἐξήγαγεν ἐν ἀκαρεὶ τὸ πιστόλιον καὶ προέπεμψε τὸ κάθαρμα εἰς τὸν ἄδην· ἐξελθὼν δὲ παραχρῆμα ἐκ τῆς Μονῆς, καὶ παραλαβὼν ἐν τῷ σκότει τῆς νυκτὸς τὴν ἐν τοῖς θάμνοισι κεκρυμμένην πανοπλίαν, μετέβη εἰς τὴν συμμορίαν τοῦ Γούλα καὶ Σκαλτσᾶ· τότε δὲ ἀποβαλὼν καὶ τὸ ράσον, ἔχειρε τὸ γένειον, καὶ περιεβάλετο τὸν ἀρματωλικὸν χιτῶνα.

Ὅτε τὸ πρῶτον προσῆλθε τῇ συμμορίᾳ ἐθεωρεῖτο ἄπειρος τῶν πολεμικῶν ὑπὸ τῶν συμμοριτῶν, ἀγνοούντων, οἷος ἦρως ἐκρύπτετο τέως ὑπὸ τὸ ράσον τοῦ μοναχοῦ· ἀλλ' ἐν βραχεῖ χρόνῳ διεκρίθη ἐπὶ στρατηγικῇ συνέσει, τόλμῃ, καὶ ἀνδρείᾳ οὐ τῇ τυχοῦσῃ· διότι ἐν τε ταῖς κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν συμπλοκαῖς ριψοκινδύνως ἐπρομάχει, καὶ ἐν τοῖς συμβουλίοις ἐθαυμάζετο, διὰ τὰ σωτήρια καὶ φρόνιμα σχέδιά του, ἅτινα καὶ οἱ ἀρχηγοὶ ὡς ὀρθὰ παρεδέχοντο· λέγεται δὲ ὅτι ἀπομονωθείς ποτε ὁ Γούλας ἐν συμπλοκῇ ἐκυκλώθη ὑπὸ τριῶν Τουργκαλβανῶν, καὶ μόνος ἐμάχετο διὰ τοῦ γιγανταγανίου τὸν ἐσχατοῦ τῶν κινδύνων διατρέχων· ἐσώθη

ὅμως ὑπὸ τοῦ Διάκου, ὅστις προφθάσας ἐπίκουρος με
ἀετοῦ ταχύτητα, τὸν μὲν ἕνα ἐπυροβόλησεν εὐστόχως,
τὸν δὲ ἕτερον κατέκοψε, τοῦ τρίτου θανατωθέντος ὑπὸ
τοῦ Γούλα· οὗτος δὲ μετ' ἐκπλήξεως καὶ θαυμασμοῦ
ἐπὶ τινὰς στιγμὰς ἠτένιζε τὸν ἥρωα, θέτοντα εἰς τὴν
θῆκην τὸ Τουρκοφάγον ξιφὸς του· ὅτε δὲ μετ' ὀλίγον
κατέφθασαν καὶ οἱ λοιποὶ ἑταῖροι, διηγηθεῖς αὐτοῖς ὁ
Γούλας τὸ ἀνδραγάθημα τοῦ Διάκου προσεῖπε· «παιδιά
ἂν ἀποθάνω ἰδοὺ ὁ ἀρχηγός σας» δεικνύων τὸν Διάκον.

Ἦν δὲ ὁ Διάκος τὴν μὲν ὄψιν κάλλιστος, τὴν δὲ
φυὴν τοῦ σώματος καὶ τὸ ἀνάστημα τελειότατος· τὰ δὲ
περὶ τὴν ἐσθῆτα φιλόκαλος λίαν καὶ μεγαλοπρεπής.
ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις ἡ μακρὰ καὶ ἀφθονος κόμη του εἶ-
χε σφόδρα τὸ ἀριμάνειον· εἰκόνας δὲ αὐτοῦ πολλὰς
θεώμεθα· καὶ ἐν μὲν τῇ ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ ἔστι προ-
τομὴ αὐτοῦ ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἣτις, ὡς λέγουσιν, ἐς
κατὰ πάντα ὁμοιάζουσα τῇ φυσικῇ τοῦ Διάκου ὄψει· ἐν
δὲ τῷ ἀνακτόρῳ ἐθεασάμεθα εἰκόνα λιθογραφικὴν, παρι-
στῶσαν τὸν Διάκον μαχόμενον ἐν Θερμοπύλαις πρὸς
τὸν Κρισσὲ Μεχμέτ Πασσᾶν, καὶ τὸν Ὁμέρ Βρυώνην·
καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ ἐδάφους πρὸ τῶν ποδῶν του κεῖνται τὰ
ἄχρηστα καταστάντα πυροβόλα ὄπλα του, ἐν δὲ τῇ
δεξιᾷ αὐτοῦ ἔχει ἔτι τῆς θραυσθείσης σπάθης του τεμά-
χιον, ὡσεὶ σπιθαμῆς τὸ μῆκος, κυκλούμενος ὑπὸ πλή-
θους πολεμίων πεζῶν τε καὶ ἵππέων.

Ἔτι δὲ τοὺς μὲν πόδας ἦν ὠκύτατος, καὶ τὸ ἄλμα ἀνυπέρβλητος, τὴν δὲ σκοποβολὴν λίαν εὐστοχος· ὁσάκις δὲ, ὡς ἔθος, συνηγωνίσθη μετὰ πολλῶν ἀνεδείχθη ὑπέρτερος· λέγεται δὲ, ὅτι ἐν τῇ Μονῇ τοῦ ὁσίου Λουκᾶ ἔβαλλόν ποτε οἱ στρατιῶταί του ἐπὶ σκοπὸν, ὃς ἦν ὠμοπλάτη κριοῦ ἀνηρτημένη ἐπὶ ὀβελοῦ ὄπλου, ἐμπηγημένου εἰς ἰκανῶν βημάτων ἀπόστασιν· ὁ δὲ Διάκος σταθεῖς, καὶ σκοπεύσας, ἔκοψε διὰ τῆς σφαίρας τοῦ μιλλιονιοῦ του τὸν λαιμὸν τῆς ὠμοπλάτης· βαλὼν δὲ καὶ ἐκ δευτέρου ἔλαχε τὸν σκοπὸν οὕτως, ὥστε ἡ ὀπή τῆς βολῆς ἀπετέλεσεν ἡμικύκλιον ἐπὶ τοῦ ἄκρου τῆς ὠμοπλάτης τοῦ σφαγίου· ἄλλοτε δὲ ποτε καθ' ὁδὸν ἐπίτηδες πυροβολήσας ἀπέτεμε τὴν ἀκροτάτην κορυφὴν ἐλάτης.

Τὰ δὲ πρὸς τὸν Θεὸν εὐσεβέστατος διετέλει, αἰείποτε ἐπιμελῶς ἐκκλησιαζόμενος· καὶ τοῦτο δὲ ἄξιον μνήμης τοῦ ἀνδρός, ὅτι ἦν δικαιοτάτος· καὶ οὐ μόνον οὐδένα ἠδίκησέ ποτε, ἀλλ' οὔτε καὶ ἄλλοις τὸ ἀδικεῖν ἐπέτρεπε. Τοιοῦτους δὲ τοὺς περὶ αὐτὸν παρεσκευάσατο, ὥστε οὔτε παρεξετράπη τίς ποτε εἰς ἀδικίαν, ἐν ἐποχῇ μάλιστα, καθ' ἣν Νόμος ἐδύνατο νὰ ἦνε ἡ θέλησις τοῦ ὠπλισμένου στρατιώτου, οὔτε ἠκούσθη ποτὲ παράπονον ἀδικηθέντος, ἐν ὧσιν ὁ Διάκος διετέλει ἀρχηγὸς τῶν ὄπλων Λεβαδείας.

Τὸν δὲ πλοῦτον οὐδαμῶς ἐφίλει· τεκμήριον δὲ τού-

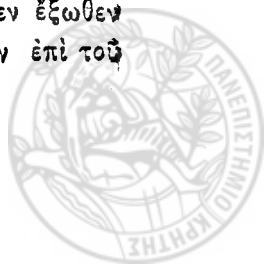
του μέγιστον, ὅτι τὸν μέγαν θησαυρὸν τοῦ βοεβόδα Λεβαδείας Καρᾶ Ἰσμαήλ Ἀγᾶ, συμποσοῦμενον εἰς πολὺν μυριάδα τουρκικῶν γροσίων, παρέδωκε τοῖς ἀρχουσι Λεβαδείας διὰ τὰς δημοσίας ἀνάγκας· τὰς δὲ εἰσφοράς εἰς τὰ ἐπιτήδεια τοῦ πολέμου ἀφιλοκερδῶς πάνυ ἀνήλισκε, καὶ διένεμε τοῖς στερουμένοις στρατιώταις· ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲ καὶ τὰ ἴδια ἐδαπάναι, στερούμενος αὐτὸς πολλάκις· ὡς μόνον δὲ πλοῦτον αὐτοῦ ἐθεώρει τὰ πολύτιμα καὶ ζηλωτὰ ὄπλα του, ἐφ' οἷς καὶ ἐσημύετο. Ἐνεκα δὲ τῶν πολλῶν ἀρετῶν του, ἔτι δὲ τῆς μετριοπαθείας τῆς ψυχῆς του, εἶχεν ἀποκτήσει τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ὑπόληψιν τῶν ἀρχηγῶν οὕτως, ὥστε, ὅταν ὁ Σκαλτσᾶς ἀνεχώρει τὸν χειμῶνα εἰς Βάλτον, παρέδιδε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ σώματός του εἰς τὸν Διάκον, ὡς ἀντιπρόσωπόν του.

Ἐν τοιαύτῃ εὐρισκομένῳ τοῦ Διακίου θέσει, ὁ Φερχάτ ἐκεῖνος διωρίσθη βοεβόδας Ἀμφίσσης· ὡς δ' ἔθος, πάντες οἱ ἀρματωλοὶ τῆς ἐπαρχίας προσήρχοντο τῷ βοεβόδα νεοδιοριζομένῳ, ὅπως συγχαρῶσι τοῦτον, καὶ τῷ προσενέγκωσι δῶρα, ὡς σημεῖον ὑποταγῆς. Ὁ Διάκος ὁμως, μὴ ἀνεχόμενος τὴν τοιαύτην ταπείνωσιν, ἤρνεῖτο νὰ προσέλθῃ· λαβὼν δὲ ὁ Φερχάτ ἐκ τούτου ἀφορμὴν, διέβαλεν αὐτὸν παρὰ τῷ Ἀλῆ Πασσᾶ, ὡς ταραξίαν ἐπικίνδυνον· ἔλαβε δὲ τὴν ἄδειαν νὰ τὸν φονεύσῃ· ὅθεν ἐξῆλθε πρὸς καταδίωξίν του μετὰ ἐκλεκτοῦ σώματος·

ἀλλ' ἐπανήλθε καθημαγμένος και κατησχυμένος, ἀναγκασθεὶς νὰ σρέψη τὰ νῶτα ἀπέναντι τοῦ Ἀχιλλέως τῆς Δωρίδος· μὴ δυνάμενος δὲ διὰ τῶν ὄπλων νὰ καταβάλλῃ τοῦτον, κατέφυγεν εἰς τὴν δολοφονίαν· και δὴ ἔπεισε τοὺς λοιποὺς τῆς ἐπαρχίας ἀρματωλοὺς, και τοὺς προεστῶτας τοῦ τόπου, ἵνα πορευθέντες πρὸς αὐτὸν ὑποδείξωσι τὰς συνεπείας τῆς ἀπειθείας και τοῦ δυστρόπου του, και τὸν προτρέψωσι νὰ προσέλθῃ· ὁ δὲ Διάκος μετὰ πολλὰς παρακλήσεις ὑπεσχέθη τούτοις μεταμέλειαν, ἔταξε δὲ και τὴν ἡμέραν, ἐν ἣ ἤθελε προσέλθει τῷ βοεβόδα.

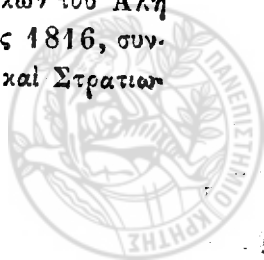
Πλήρης χαρᾶς οὗτος ἤκουσε τὴν ἀπόφασιν τοῦ Διάκου· ἔσπευσε δὲ νὰ τοποθετήσῃ καταλλήλως εἰς ἐνέδραν ἑκατὸν Τούρκους ἐκ τῶν δορυφόρων του, ἵνα προσερχόμενον δολοφονήσωσι τὸν ἥρωα· ἀλλ' οὗτος προαισθόμενος, ἢ μαθὼν τὸν δόλον, δι' ἄλλης ὁδοῦ μετὰ ὀγδοήκοντα ἀνδρείων ἐνόπλων εἰσήλασεν εἰς Ἀμφισσαν· ἐντρομος δὲ και περίλυπος εἶδεν ὁ βοεβόδας ἀποτυχὸν τὸ σχέδιόν του· διὸ διέταξε τοὺς δορυφόρους νὰ καταλάβωσιν ἐνοπλοι τὴν θύραν τοῦ Σεραγίου, και πυροβολήσωσι κατὰ τοῦ Διάκου, ἅμα δοθῆ αὐτοῖς τὸ σημεῖον· ἀλλ' οὗτος προνοητικὸς, ὡς γνωρίζων ἐκ τῶν προηγουμένων τὸν σκοπὸν τοῦ βοεβόδα, ἐβδομήκοντα μὲν τῶν γενναίων αὐτοῦ ἐνόπλων ἐταίρων ἐτοποθέτησεν ἔξωθεν τοῦ Σεραγίου, ἐπιστήσας τὴν προσοχὴν των ἐπὶ τοῦ

κινδύνου, ὃν διατρέχουσι· δέκα δὲ τοὺς λογάδας παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ καὶ εἰσήλθεν εἰς τὸν βοεβόδαν· εἰ δὲ καὶ ἐκ παντὸς τρόπου ὁ θρασύδειλος ὀθωμανὸς ἐπειράθη νὰ ἀπομονώσῃ τὸν Διάκον, προσποιούμενος, ὅτι εἶχεν ἰδιαιτέρως νὰ ὁμιλήσῃ αὐτῷ, δὲν ἠδυνήθη· καθ' ὅσον οἱ δέκα ἀπεποιήθησαν ν' ἀπομακρυνθῶσι τοῦ ἀρχηγοῦ των, εἰπόντες σκωπτικῶς τῷ Φερχάτ, «ὅτι μένουσι παρόντες, ἵνα κορέσωσι τὰ ὄμματα των, βλέποντες τὸν ἀρχηγὸν των.»

Ἀποτυχόντος δὲ καὶ τοῦ σχεδίου τούτου, ὁ Φερχάτ διέταξε νὰ προενέγκωσι τῷ Διάκῳ, καὶ τοῖς δέκα ὀλητηριῶδες ποτὸν, ἀλλ' οὐδεὶς τούτων ἠθέλησε νὰ πλησιάσῃ εἰς τὰ χεῖλη τὸ προσενεχθὲν ποτὸν εὐλόγως ὑποπεύοντες. Ἐπὶ τὰς δὲ ὁ Διάκος προσενεγκῶν, κατὰ τὸ ἔθος τὸ δῶρον, ὃ ἦν ποτήριον ἀργυροῦν, ἐφ' οὗ ἐν ἀναγλύφῳ εἰκονίζετο ἡ Μοῆ τοῦ Προδρόμου, καὶ ὁ Διάκος φέρων τοῦ Μοναχοῦ τὸ σχῆμα, ἐπέταξεν ὡς ἀετὸς σῶος καὶ ἐλεύθερος μετὰ τῶν ἀνδρείων του εἰς τὰ ὄρη, τὴν προσφιλεῖ τῶν ἀρματωλῶν κατοικίαν, ἐνθα δ'έτριψεν ἐπὶ πολὺ. (Βαλαωρ. Αὐτόθι.)

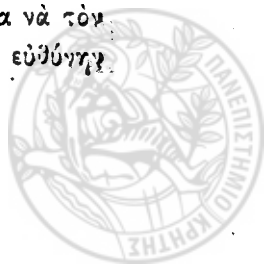
Κατὰ τὸ ἔτος 1814 μετέβη εἰς Ἰωάννινα, ἐνθα διέμενον οἱ διασημότεροι πολεμισταὶ τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἐπηρέτησεν ἐν τῷ λόγῳ τῶν Σωματοφυλάκων τοῦ Ἀλη Πασσᾶ· διέμεινε δὲ αὐτόθι μέχρι τοῦ ἔτους 1816, συνέβησας σχέσεις μεθ' ὄλων τῶν Πολιτικῶν καὶ Στρατιω-

τικῶν τῆς Ἑλλάδος, οἵτινες ὡς ἐκ συνθήματος συνήρ-
χοντο εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ τρομεροῦ Σατράπου· εἰ δὲ καὶ
ἔξει ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐπάκρου ἀσιανῆς τρυφῆς καὶ πο-
λυτελείας, τῆς πανούργου αἰμοχαροῦς καὶ δολοπλόκου
πολιτικῆς τοῦ Τεπελενλῆ, τῆς ἐσχάτης διαφθορᾶς καὶ
δουλοφροσύνης, διετήρησεν ὁμως ἀμείωτον τὸ φιλελεύθε-
ρον φρόνημά του, ἀλώβητον τὴν καρδίαν, ἀσπιλον τὴν ψυ-
χὴν του, καὶ ἀκηλίδωτον τὸ ὑπερήφανον μέτωπόν του,
μὴ στέργας οὐδέποτε νὰ ἐκτελέσῃ ἀδίκους τοῦ Σατρά-
που διαταγὰς.

Ἐφ' ἐνός δὲ καὶ μόνοι ἐφλέγετο πόθου διακαοῦς,
τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς ὅλης Ἑλληνικῆς φυλῆς· ὡς
ἐξωτερικὴν δὲ ἐκδήλωσιν τοῦ πόθου του τούτου, ἔφε-
ρεν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς του χρυσοῦν δακτύλιον, ὃν μετεχει-
ρίζετο καὶ ὡς σφραγίδα, ἐν ᾧ ἄνωθεν μὲν ἦν κεχα-
ραγμένος ὁ Σταυρὸς, εἰς δὲ τὰς κορυφὰς τῶν γωνιῶν,
τῶν ἀποτελουμένων ὑπὸ τοῦ Σταυροῦ τὰ γράμματα Ο.
Θ. Ν. Κ. δηλοῦντα συμβολικῶς τὸ, «ὁ Θεὸς Νικᾷ», κά-
τωθεν δὲ τοῦ Σταυροῦ ὁ δικέφαλος ἀετὸς τὸ ἐθνικὸν
σύμβολον τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας.

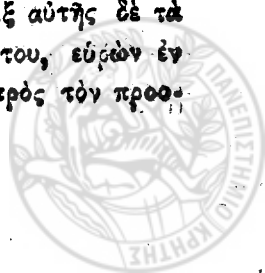
Τοιαύτη διαγωγή ἀπήρεσκε τῷ Ἀλῆ Πασσᾷ, ὅστις
ἐκ συστήματος ἐπέδιωκε τὴν ἀμαύρωσιν καὶ τὸν ἐξευσε-
λισμὸν τῶν χαρακτήρων. Λαβὼν δὲ ὑπονοίας κατ' αὐ-
τοῦ, διέταξε τὸν υἱὸν τοῦ Ἀνδρούτσου Ὀδυσσεᾶ νὰ τὸν
δολοφονήσῃ· ἀλλ' οὗτος, εἰ καὶ ὑπὸ ἰδίαν του εὐθύγη

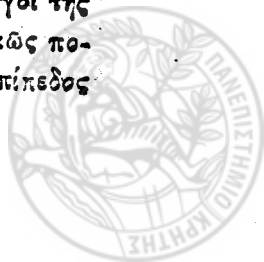
ὕπεσχέθη τοῦτο τῷ σατράπῃ, ἀπέσχεν ὁμῶς τῆς ἐκτελέσεως, καὶ οὔτε ὠμολόγησέ τι τῷ Διάκῳ περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης.

Κατὰ τὸ ἔτος 1816 ὁ Ὀδυσσεὺς διορισθεὶς ἀρματοῦλός Λεβαδείας παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ ἐκ τῶν Ἰωαννίνων καὶ τὸν Διάκον ὡς πρωτοπαλλήκαρον· ἐκτοτε δὲ συνεδέθησαν ἀδιαρρήκτως οἱ δύο οὔτοι ἥρωες· δύο δὲ ἔτη μετὰ τοῦτο ὁ Ὀδυσσεὺς ὤμοσεν ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου τὸν ὄρκον τῶν Φιλικῶν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατριδος. Περὶ δὲ τὴν ἐποχὴν ταύτην κατηχήθη καὶ ὁ Διάκος ἐν Λεβαδείᾳ τὰ μυστήρια τῆς Φιλικῆς ἐταιρίας· μετ' οὐ πολὺ δὲ ἐκραγέντος τοῦ κατὰ τοῦ Ἄλῃ Πασσᾶ πολέμου ὁ Ὀδυσσεὺς, ἅτε ἀληπασσίζων, ἠναγκάσθη, πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ ἐκ Βοιωτίας διερχομένου τότε Μπαμπᾶ Πασσᾶ, νὰ ἐγκαταλίπη τὴν Λεβαδειάν· τὰ δὲ πρωτοπαλλήκαρα ἑπτὰ τὸν ἀριθμὸν κατὰ τὴν ἀρματολικὴν παράδοσιν ἐξελέξαντο ὁμοφώνως τὸν Διάκον ἀρχηγὸν τῶν ὄπλων Λεβαδείας, τὴν δὲ ἐκλογὴν ταύτην ἀνεγνώρισαν προθύμως οἱ προεστῶτες τοῦ τόπου, ἐπεκύρωσε δὲ καὶ ἐσεβάσθη καὶ ἡ Τουρκικὴ ἀρχή. (Αὐτόθι· καὶ Φιλ. Ἰστ. Δοκ.)

Μέχρι δὲ τῆς ἐκρήξεως τοῦ ἐθνικοῦ κινήματος ὁ Διάκος διετέλεσεν ἐν τῇ θέσει ταύτῃ· ὡς ἐξ αὐτῆς δὲ τὰ μέγιστα συνετέλεσεν εἰς τὴν εὐδωσίαν του, εὐρῶν ἐν Λεβαδείᾳ κύκλον ἐνεργείας σύμφωνον πρὸς τὸν προο-

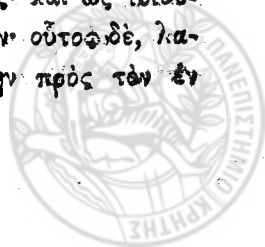
ρισμόν του· καθ' ὅσον ἡ πόλις αὕτη διά τε τὴν κεντρι-
κὴν θέσιν της, τὰ ἐνεργὰ πνεύματα, καὶ τὰ μέσα ἃ διέ-
θετεν, ἐλογίζετο ἡ πρωτεύουσα πόλις τῆς Ἀνατολικῆς
Ἑλλάδος· εἶχε πληθυσμὸν μέγαν, διοίκησιν ἀνετον,
κτῆματα μεγάλα, βιομηχανίαν, ἐμπόριον, κατοίκους
γενναίους καὶ ἐλευθεριάζοντας, καὶ ἀνθοῦσαν τὴν Φιλι-
κὴν ἑταιρίαν· ἐν γένει δὲ τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον ἐπι-
κρατοῦν τοῦ Τουρκικοῦ, ἐξ οὗ καὶ αἱ Γκχαοὺρ Λεβαδιᾶν
ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν Τούρκων· ἐν Λεβαδείᾳ κατὰ τὴν ἐπο-
χὴν ταύτην ἤμαζεν ὁ πρόκριτος αὐτῆς Νικόλαος Νά-
κος, ἀνὴρ ἐξοχος μάλα, καὶ σεβαστὸς, ἀξίος συνεργά-
της τοῦ Διάκου εἰς τὴν μεγάλην τῆς πατρίδος ὑπόθεσιν·
ἀμφότεροι δὲ διὰ τῶν ἀκαμάτων προσπαθειῶν καὶ ἐνερ-
γειῶν των κατώρθωσαν νὰ ἐξαπλωθῇ ἡ Φιλικὴ ἑταιρεία
καὶ ἐπὶ τῶν πέριξ ἐπαρχιῶν, ἐφ' ὧν ἡ Λεβαδεία ἐξήσκει
μεγάλην ἐπιρροήν. Ὑπὸ ἀκραιφνοῦς δὲ ἀμφότεροι
ἐμποροῦμενοι πατριωτισμοῦ, ἦσαν σύμφωνοι περὶ τῆς
ἐπαναστάσεως, ἐδιχογνώμουν ὁμως, ὡς πρὸς τὸ σχέ-
διον τῆς ἐξεγέρσεως τῆς Βοιωτίας· καὶ ὁ μὲν Νάκος,
ὡς ὁ Φιλῆμων ἱστορεῖ, πρεσβύτιδα φέρων ἡλικίαν ἔκρι-
νεν ἀναγκαῖον νὰ προηγηθῶσιν αἱ ὄρειναι ἐπαρχίαι τῆς
Φθιώτιδος, δι' ἣν οἱ Τούρκοι διετήρουν ἰσχυρὸν στρα-
τιωτικὸν σταθμὸν ἐν Λαμῖᾳ, δι' ἣν οἱ ὀπλαρχηγοὶ τῆς
Διοδοικώτης καὶ Κοντογιάνης διέθετον σχετικῶς πο-
λιάρθμοι δύναμιν ὀπλων, καὶ διότι ἡ Βοιωτία ἐπίπεδος

γεωγραφικῶς οὐσα παρὰ τὰ ἐσωτερικὰ καὶ ἱκανὰ ὄπλα τῶν ἐν Λεβαδείᾳ, Θήβαις, καὶ Λοκρίδι Τούρκων, ἤπει-
λείτο ἐτοιμῶς καὶ παρὰ τῶν ἐν τῇ γείτονι Χαλκίδι
Τούρκων· ὁ δὲ Διάκος ἀχμαῖος τὴν ἡλικίαν, ὄλος πῦρ
καὶ ζωηρότης, σφριγῶν πρὸς πόλεμον, ἐφρόνει ὅτι τὸ
παράδειγμα τῆς Λεβαδείας, ὡς κέντρου, καὶ μεγάλην
ἐξασχύσης ἐπιβρύην, πάντοτε ἔσται τὸ μόνον ἀρμόδιον
πρὸς τὴν ἄμεσον ἐπέκτασιν τῆς ἐπαναστάσεως ἐφ'
ἀπάσας τὰς ὄρεινὰς καὶ πεδινὰς ἐπαρχίας· διὰ δὲ τῆς
καταλήψεως τῶν Θερμοπυλῶν, εἰ μὴ ἡ ἐπανάστασις
ἐγεγικεύετο καὶ ἐπὶ τῆς Θεσσαλίας, ἔκρινεν εὐκόλως
ἀπασοβουμένους τοὺς ἐκεῖθεν μέλλοντας νὰ εἰσβάλωσι
βαρβάρους.

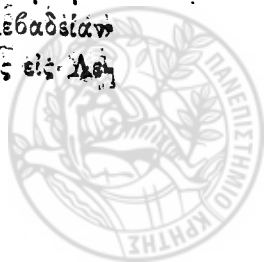
Ἐπὲρ τῆς τοῦ Διάκου γνώμης ἦσαν κεκηρυγμένοι
καὶ οἱ λοιποὶ προὔχοντες Λεβαδείας Ἰ. Φιλων, Ἰ. Λο-
γοθέτης καὶ Λ. Νάκος· μετὰ δὲ τὰς εἰρημένας παρατη-
ρήσεις συνεφώνησε καὶ ὁ Νικόλαος Νάκος μετὰ τῶν
λοιπῶν πάντων.

Τὴν 22 τοῦ Μαρτίου ὁ Διάκος καὶ οἱ προεστῶτες
Λεβαδείας συνῆλθον, καὶ συσκεφθέντες, εὔρον ἕνα γ-
καῖον, ὅπως ἀποστείλωσιν εἰς Πάτρας ἕκτακτον ἀπε-
σταλμένον καὶ βεβαιωθῶσι περὶ τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν
κινηθῆσεται ἐκ συμφώνου ἡ ἐπανάστασις· καὶ ὡς τοσοῦ-
τὸν ἐξελέξαντο τὸν Βασίλειον Βούσφον· οὗτος δὲ, λα-
βὼν συστατικὴν πρὸς αὐτῶν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἐν

Πάτρας· Γ. Βλασόπουλον, ανεχώρησε τὴν 24 Μαρτίου κατευθυνόμενος εἰς Πάτρας· ἀφικόμενος δὲ τὴν ἐπιούσαν ἐν Γαλαξειδίῳ, ἔμαθε τὴν ἐξέγερσιν τῶν Πατρῶν· αὐθημερόν δὲ ἐπ'ἀνέκαμψεν ἐν Ἀρραχώβῃ· αὐτόθι διαβεβαίωσας τοὺς προκρίτους περὶ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ, καὶ περὶ τῶν συμφῶνων προθέσεων τῶν ἐν Λεβαδείᾳ, προέτρεψε τούτους νὰ καταλάβωσι τὰς εἰς Λεβαδειαν ἀγούσας ὁδοὺς, καὶ κωλύσωσι πάντα διαβαίοντα ἀπὸ Ἀρφίτσας εἰς Λεβαδειαν καὶ τανάπαλιν.

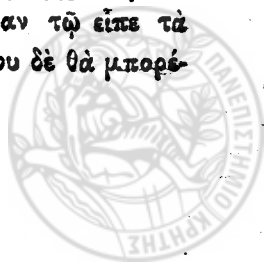
Καὶ οἱ μὲν Ἀρραχωῖται πάνυ προθύμως καὶ ταχέως ἐπράξαν, ὡς ὠδηγήθησαν, διακόφαντες τὴν συκοινωνίαν μετὰ τὴν Λεβαδείαν καὶ Ἀμφίσσης· ὁ δὲ Βουσιγὸς ταχέως ἐπορεύετο εἰς Λεβαδειαν καταβαίνων δὲ τὸ μεσονύκτιον τῆς 25 πρὸς τὴν 26 Μαρτίου τὸ στενὸν τοῦ Ζεμενοῦ, ἀπῆντησεν ἐν τῷ αὐτόθι ξενοδοχείῳ ἕνα Ὀθωμανὸν Σελῆμ· καλούμενον, καὶ ἕτερον Τουρκαλθανόν, πεμπόμενους ἐπίπλους ταχυδρόμους εἰς Λεβαδειαν παρὰ τῶν ἐν Ἀμφίσσῃ Τούρκων, καὶ κομίζοντας εἰς τοὺς ἐν Λεβαδείᾳ ἐπιστολάς περὶ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ συμβαινόντων, δι' ὧν ἐξέφραζόν ὑποψίας καὶ διὰ τὰ ἐπιτόπια τῶν πραγμάτων ἀμφοτέρους τούτους ὁ ἀτρόμητος Βουσιγὸς καὶ εἰς ὁπαδὸς του ἐφῆνευσαν παραχρῆμα ἐντὸς τοῦ ξενοδοχείου, ἐν δὲ μετὰ μικρὰν ἀνάπαυσιν ἠτοιμάζοντο νὰ δράμωσιν εἰς Λεβαδειαν ἐξακολουθήσας δὲ τὴν πορείαν του καὶ φθάσας εἰς Λεβ

βαδειαν ἀνήγγειλε τῷ Διάκῳ καὶ τοῖς προκρίτοις πάντα ὅσα ἤκουσε, καὶ ἔπραξε· οὗτοι δὲ πάντες παραχρῆμα συνελθόντες, συνεσκέποντο περὶ τοῦ πρακτέου.

Ἄλλ' ὁ τότε βοεβόδας Λεβαδείας Χασᾶν Ἄγᾶς μετὰ μικρὸν μαθὼν τοὺς ἐν Ζεμενῶ φόνους, καὶ τὰ ἐν Πελοποννήσῳ γινόμενα, ὑπώπτευσε σφόδρα περὶ τῶν ἐπιτοπίων· διὸ ἀμέσως μετεπέμψατο παρ' ἑαυτῷ τοὺς προκρίτους, συσχεπτομένους ἔτι ὁ Διάκος ὁμως ἐνεθάρρυνε τούτους, φοβηθέντας περὶ τῆς ζωῆς των, καὶ συνώδυσεν εἰς τὸ μέγαρον τοῦ βοεβόδα μετὰ εἴκοσι στρατιωτῶν του καὶ τοῦ Βούσγου, σταθεῖς ἔξωθεν τοῦ μεγάρου.

Ἄμα δὲ ἐμφανισθέντας τοὺς προκρίτους ἠρώτησαν ὁ βοεβόδας, ἀπῶς ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν καὶ τὸν Βούσγον· αἰνῶ οὗτος χθὲς ἐθανάτωσε τοὺς ταχυδρόμους ἐν Ζεμενῶ. Οὗτοι δὲ ἐν τῇ ἀμηχανίᾳ των ὑπεκρίθησαν ἀγνοίαν καὶ ἐθεώρησαν ὡς συκοφαντούμενον τὸν Βούσγον· μετεπέμψαντο δὲ καὶ τὸν Διάκον, ἐπικαλεσάμενοι τὴν μαρτυρίαν του, ὅπως βεβαιώσῃ καὶ οὗτος τὸν βοεβόδαν περὶ τῶν λόγων των· παραγενόμενος δὲ παραχρῆμα ὁ Διάκος, διὰ τῆς συνήθους αὐτῷ ἐτοιμότητος, διέψευσε τὰς κατὰ τοῦ Βούσγου αἰτιώσεις, καὶ κατεπράβνε τὸν σφόδρα ἀνησυχοῦντα βοεβόδαν, ὑποκριθεὶς πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν εἰς τὴν Τουρκικὴν κυριαρχίαν· μετὰ μικρὸν δὲ ἀποταθεὶς πρὸς τὸν βοεβόδαν τῷ εἶπε τὰ ἑξῆς· «Ἐέρεις, Ἄγᾶ, ὅτι τὸν μουκατᾶ σου δὲ θά μπορέ-

σης ἐφέτος νὰ συμμάσῃς; ἔμαθα ὅτι ὁ Λυσσέος ἐβγήκε ζορμπᾶς εἰς τὸν Μωρητὰ μὲ δέκα χιλιάδας, καὶ νὰν κάμη ἐδώθε ἀλλοίμονον στὸν κόσμον Τούρκους καὶ ῥωμαίους!» Καὶ ἐκ τῶν λόγων δὲ τούτων τοῦ Διάκου, καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ὀδυσσέως, ὅπερ ἐνέπνεε τοῖς Τούρκοις τρόμον, ἐταράχθη ὁ βοεβόδας· κατόπιν δὲ λέγει πρὸς τὸν Διάκον· «Σὺ δὲ τὸν Λυσσέο θὰ τὸν ἀφήσῃς ἔτσι; δὲν θὰ τὸν βαρέσῃς;» ὁ δὲ Διάκος, «καὶ πῶς, μπορῶ,» ἀπήντησεν «Ἄγᾶ, νὰ τὸν βαρέσω, μὲ μόνους ἑκατὸ στρατιώτας ὅπου ἔχω;» τοῦ δὲ βοεβόδα εἰπόντος ὅτι, κοὶ χωρικοὶ ἔχουν ἄρματα· «ἄρματα,» ἀπεκριθὴ ὁ Διάκος, «μπορῶ νὰ συνάξω· ἀλλὰ πρέπει νὰ ἴδω καὶ μπουγιουρντί.»

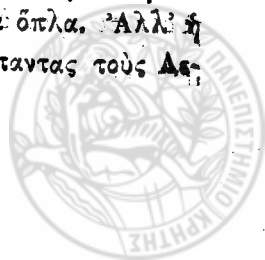
Πιστεύσας δὲ ὁ βοεβόδας τὰ περὶ Ὀδυσσέως λεχθέντα, καὶ φοβηθεὶς, ἔδωκε τῷ Διάκῳ ἄδειαν ἐγγραφον νὰ παρασκευασθῆ ταχέως πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ Ὀδυσσέως.

Οὕτως ὁ Διάκος κατώρθωσε, διακωμῶδῶν τὸν βοεβόδαν, νὰ λάβῃ τὴν ἄδειαν, ὅπως παρασκευάσῃ ἀναφανδὸν δύναμιν αξιόμαχον, πρὸς τὸ φαινόμενον μὲν χάριν τῆς ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως δῆθεν ἀπειλουμένης τάξεως, πράγματι δὲ πρὸς ἐπιτυχῆ εὐδόωσιν τοῦ ἐθνικοῦ κινήματος· ἤδη δὲ ἐφωδιασμένος καὶ διὰ τῆς διαταγῆς τοῦ βοεβόδα περὶ τοῦ ὀπλισμοῦ τῶν χωρικῶν ἐξῆλθεν αὐθωρεῖ,

κρατολογῶν ἀναφανδὸν καὶ δραστηρίως· εἰς δὲ τὰ εὐδότερα τῆς ἐπαρχίας ἐπεμφε διατάσσων τὴν συγκέντρωσιν τῶν ἐνόπλων ἐν τῇ Μονῇ «Λυκούρατι», ἀπεχούσῃ τῆς πόλεως βορειοδυτικῶς ἕως μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν.

Οὕτω παρεσκευασμένης τῆς ἐπαρχίας διὰ τῶν συνεισφορῶν καὶ δραστηρίων μέτρων τοῦ Διάρχου, ἀγγέλλεται ἐν Λεβαδείᾳ δημοσίᾳ ἡ ἐξέγερσις τῆς Ἀμφίσσης· ὁ δὲ βοεβόδας καὶ πολλοὶ τῶν ἐν Λεβαδείᾳ Τούρκων, ἐπὶ δὲ καὶ πολλοὶ Ἀλβανοὶ τυχόντες ἐκεῖ, φοβηθέντες ἀναβαίνουνσιν εἰς τὸ φρούριον σὺν γυναίξιν καὶ τέκνοις, καὶ κλείονται ἐντὸς αὐτοῦ, παραλαβόντες μεθ' ἑαυτῶν καὶ τοὺς πρεσβυτάτους Γ. Λογοθέτην καὶ Γ. Νάκον ἕως ἐνεχυρα ἀκινήσιας τοῦ τόπου· συγχρόνως δὲ ἱκανοὶ Τεῦρκοι ὑπὸ τῶν πρῶν βοεβόδαν Καρᾶ Ἰσμαήλ Ἀγᾶς καὶ τὸν Δεμήρ Μπέην Κοστούρην, κλείονται ἐν τῷ ὄχυρῳ καὶ ὑψηλῷ Πύργῳ, κειμένῳ ἐν τῷ μέσῳ τῆς Πόλεως καὶ καλουμένῳ «Ὠρα», ἐκ τοῦ ἐπ' αὐτοῦ ὑπάρχοντος ὄρολογίου τῆς Πόλεως· πολλοὶ δὲ τῶν Τούρκων, ἢ μὴ προλάβοντες, ἢ ἀναβαλόντες ἐξ ἄλλου πλοίου, ἐμείναν ἐν τῇ πόλει, ὄχυρωθέντες ἐν ταῖς ἐκκεντῶν οικίαις· ἰδίως δὲ ὁ Σουλεϊμάν Ποταμάς, ὁ Ἰβραχίμ Ἀγᾶς, ὁ Ζαήμ Ἀγᾶς, ὁ Μερ Ἀγᾶς, ὁ Μουλ Ἀχμούσης, ὁ Σουλάτσης καὶ λοιποὶ· ἅπαντα δὲ τῶν Τούρκων ἠδύναμις συνέκειτο εἰς 800 καὶ ἐπέκεινα ὄπλα. Ἀλλ' ἡ περὶ Ἀμφίσσης ἀγγελία ἠλέκτρισεν ἅπαντας τοὺς Λε-

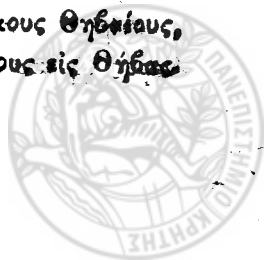
βαδίζε, και τὸν Διάκον, πρὸς ὃν ὁ Πάνουργιάς δι' ἐκτάκτου ἐπεμψεν ἐπιστολήν, προτρέπων αὐτὸν ἀμέσως νὰ ἐξεγείρῃ τὴν Βοιωτίαν, ἅμα δὲ πέμψῃ εἰς Ἀμφίσσαν ἐνόπλους πρὸς ἐπικουρίαν του, κατὰ τῶν καρτέρως ἀνθισταμένων Τούρκων.

Τότε ὁ Διάκος συνεχάλεσε τοὺς προκριτωτέρους τῶν χωριῶν ἐν τῇ Μονῇ Ὁσίου Λουκά, ἐνθα παρειρέθησαν καὶ οἱ ἐπίσκοποι Ἀταλάντης Νεόφυτος, καὶ Ἀμφίσσης Ἡσαΐας ἐκ Δεσφίνης, πρὸ μικροῦ καταβάς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἀπεσταλμένος παρὰ τῶν ἐκεῖ ἐταίρων γενεμένης δὲ συσκέψεως τελειωτικῆς, ὁ Διάκος τοὺς μὲν προκρίτους ὠδήγησεν, ἵνα μεταβάντες ἕλαστοι εἰς τὰ οἰκεία χωρία ἄνευ ἀναβολῆς, φροντίσωσι νὰ θανάτωσωσι τοὺς παρ' αὐτοῖς ὑπάρχοντας ἐνοικιαστὰς τῶν προσόδων Τούρκους, συμπασίδας καλουμένους, μετὰ δὲ τοῦτο συγκεντρωθῶσι κρύφα ἐξώθεν τῆς Λεβαδείας· αὐτὸς δὲ δραμῶν ἐκ τῆς Μονῆς εἰς Δίστομον, λεπτά πρὸ τῆς ὥρας ἀπέχον, συνέλαβε τὸν ἀδελφὸν τοῦ βοεβόδα, ἀστυνόμον ὄντα αὐτόθι, μετ' ὅλων τῶν περιούτων ἅμα δὲ εἰς Ἀμφίσσαν πέμπει ὑπὸ τὴν ὄδηγίαν τοῦ Ἀναγνώστου Λαζαρή, εἰὸς τῶν σημαντικωτέρων προκρίτων Ἀρραχώδης, ἐπικουρίαν διακοσίων Ἀρραχωβιτῶν ἧτις πρόθυμος καὶ τελεσφόρος ἔδραμεν εἰς τὴν φωνήν τῆς πατρίδος· μετὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον τῆς 28 πρὸς τὴν 29 Μαρτίου συνεκέντρωσεν ἅπαντα τὸν δὲ

ναμιν αὐτοῦ ἐν Προφῆτῃ Ἡλίᾳ, κεκμένω εἰς τὸ δυτικῶν ἄκρον τῆς Πόλεως κατέναντι τοῦ φρουρίου, ὅπως ἐκείθεν ἐξορμήσῃ εἰς τὴν πόλιν.

Μὴ θέλων δὲ νὰ ἐκθέσῃ εἰς ἀφευκτον κίνδυνον τὴν ζωὴν τῶν ἐν τῷ φρουρίῳ αἰχμαλώτων προκρίτων, ἐκρίνευ εὐλογον πρὸ πάσης ἐχθροπραξίας νὰ ἐλευθερώσῃ τούτους· διὸ τὴν 29 Μαρτίου λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ τὸν ἀδελφὸν τοῦ βοεβόδα καὶ τὴν συνοδείαν του, μετέβη εἰρηνικῶς πρὸ τοῦ φρουρίου μετ' ὀλίγων ἐκλεκτῶν ὁπαδῶν του· ἤλεγξε τὸν βοεβόδα διὰ τὴν ὑποψιαν πρὸς αὐτὸν διαγωγὴν του, καὶ διὰ τὴν σύλληψιν τῶν προκρίτων, ἦτις ἐτάραξε δικαίως τὰ πνεύματα τῶν κατείκων· τὸν παρεκίνησε ν' ἀπολύσῃ τούτους πρὸς παγίωσιν τῆς τάξεως, διότι ἄλλως δὲν ἠγγυάτο ὑπὲρ αὐτῆς· καὶ κατέστησεν αὐτὸν ὑπεύθυνον ἀπέναντι τοῦ Δουβλετίου διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον ἀφευκταίον· ἀλλ' ἐκεῖνος δὲν ἐπέισθη σφόδρα φοβούμενος· ἐπὶ τέλους ὁμῶς ὁ Διάκος ἀνακρίνωσε τῷ βοεβόδα, ὅτι θὰ θανατώσῃ τὸν ἀδελφὸν του καὶ τὴν συνοδείαν του, ἐὰν δὲν ἐλευθερώσῃ τοὺς πρῶτούμενους προκρίτους. Οὕτω δὲ κατώρθωσε ν' ἀνταλλάξῃ τούτους διὰ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ βοεβόδα καὶ τῆς συνοδείας του· ἅμα δὲ μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν ταύτην, ὑπὸ τὰς ὄψεις τῶν Τούρκων οἱ περὶ τὸν Διάκον κατέκοψαν πρὸ τῆς πόλεως πολλοὺς Τούρκους Θηβαίους, συχόντας ἐν Λεβαδείᾳ, καὶ ἐπανερχαμένους εἰς Θήβας.

Τὸ δὲ μεσονύκτιον τῆς 29 πρὸς τὴν 30 συνεννοηθεὶς μετὰ τῶν ἐν Λεβαδείᾳ, ἀπάντων ὄντων ἐτοιμῶν, εἰσῆλθε καὶ κατέλαβε τὰ κατάλληλα μέρη τῆς πόλεως, προηγηθέντων τοῦ Βούσγου καὶ τοῦ Σιμαρέση ἐξ Ἀβραχάωδης, φέροντος ἀναπεπταμένην τὴν σημαίαν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου· τότε καὶ οἱ Λεβαδεῖς ἠνώθησαν ἐν τῷ σκότει τῆς νυκτὸς μετὰ τῶν τοῦ Διάκου, διηρημένοι κατὰ συνοικίας, καὶ φέροντες τὰς σημαίας τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Παναγίας, τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, καὶ τοῦ Ἁγίου Νικολάου.

Ἀμέσως δὲ κατὰ τῶν ἐν τῷ φρουρίῳ κεχλεισμένων Ὀθωμανῶν ἀπεστάλη μεθ' ἱκανῶν ἐνόπλων, ὡς γνωρίζων τὰς ἀτραπούς, ὁ Τριαντάφυλλος Μπουγιουκλῆς Λεβαδεὺς, καὶ ὁ Ἀνδριτσάκος Βέργος, παλαιὸς καὶ ἀτρόμητος στρατιώτης, πρότερον μὲν τοῦ Ὀδυσσεως, νῦν δὲ τοῦ Διάκου, οἵτινες κατώρθωσαν μὲν ἐν τῷ σκότει τῆς νυκτὸς νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸ ὑψηλότερον μέρος τοῦ φρουρίου, διὰ τῆς ὀπισθεν τοῦ Μαντείου τοῦ Τροφωγίου Διὸς ἀτραποῦ, ἀλλ' ἐννοηθέντες ἐγκαίρως παρὰ τῶν Τούρκων ἀπεκράσθησαν τραυματισθέντος δὲ καὶ τοῦ Μπουγιουκλῆ ἀπεχώρησαν, καταβάντες, καὶ ἐνωθέντες μετὰ τῶν λοιπῶν. (Ὅρα Φιλ. Ιστ. Α. Τόμ. 3.)

Συγχρόνως δὲ τῆ εἰς τὸ φρούριον ἀποστολῆ, διέταξεν ὁ Διάκος τὴν στενὴν πολιορκίαν τῶν ἐν τῇ Ὄρα Τούρκων, μεθ' ἧν, δοθέντος τοῦ σημείου διὰ τεσσάρων

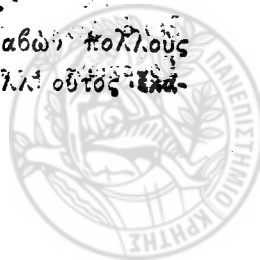

συνεχῶν πυροβολισμῶν, ἐφώρμησάν οἱ λοιποὶ κατὰ τῶν ἐν ταῖς οἰκίαις μεινάντων Τούρκων· ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῶν ἀπείρων πυροβολισμῶν, οὓς ἐπολλαπλασίαζον οἱ περὶ τῆς πόλεως ἀντιβροντῶντες βράχοι, διεκρίναντο τὰ εἰς ἀλλήλα τῶν ὠραίων τῆς Λεβαδείας θωμανικῶν, θρηνοῦσῶν γοερῶς τοὺς ἐν ταῖς ἀσφάλαις αὐτῶν σφαζομένους βέβηδες καὶ ἀγάδες.

Οἱ πλεῖστοι τῶν ἐν ταῖς οἰκίαις ἐκυριεύθησαν ἐξ ἐφθόρου μετὰ γενναίαν καὶ ἀπελπιστικὴν ἀντίστασιν, καὶ κατεσφάγησαν· ἐν δὲ τῇ τοῦ Σουλεϊμάν οἰκίᾳ εἰσπήδων ὁ Βούσγος ἐτραυματίσθη σπουδαίως· ὁ δὲ ἀτρόμητος Ἀθανάσιος Ἀντάρας ἐφονεύθη· ἐξηκολούθει δὲ ὁ πτόλεμος δι' ὅλης τῆς νυκτὸς δεινῶς κατὰ τῶν ἐν τῷ φρουρίῳ καὶ τῇ Ὠρᾷ ἐκ τῶν ἐγγύτατα κεκλιμένων οἰκιῶν.

Ἐκ τῶν ἐν ταῖς οἰκίαις Τούρκων διέφυγον τὸν κήδονον κατὰ τὴν νύκτα, ἐν μὲν τῷ σεραγίῳ τοῦ Μερ Ἀγᾶ, κεκλιμένῳ κατὰ τὸ ἐπάνω Ὑζαμί περὶ τοὺς τεσσαρτάκοντα Τούρκους· ἐν δὲ τῷ τοῦ βοεβόδα, κεκλιμένῳ ἐγγύτατα τῶν κηλῶν τῆς Ἐρκύνης περὶ τοὺς πενήτηκόβητα Ἀλβανούς· καὶ τὸς Ἀραψ Φρέσης καλουμένους μετὰ δεκά περὶ τοῦ Τούρκων, ἰσχυρώσενος ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ἣν δὲ ὁ Φρέσης οὗτός ἄλλος Μασίσσιος τὸ ἀνάστημά, δεινός δὲ περὶ τὰ ὄπλα καὶ ριψοκίνδυνος.

Περὶ τὸ λυκαυγὲς ὁ Διάκος παραλαβὼν πολλοὺς στρατιωτὰς ὤρμησε κατὰ τοῦ Φρέστη· ἀλλ' οὗτός ἐλα-

μεν ἔξοδον ξιφήρης, ὅπως διασωθῆ φεύγων· ἔπεσεν δμως παρά τὴν Ἑβραϊκὴν συναγωγὴν, πυροβοληθεὶς ἐκ τῶν παρακειμένων οἰκιῶν· οἱ δὲ περὶ αὐτὸν διασκορπισθέντες, καὶ καταδιωκόμενοι ἀνά τὴν πόλιν, κατεσφάγησαν.

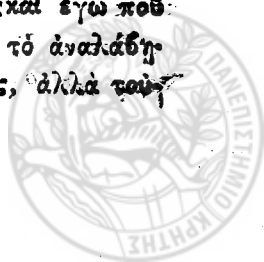
Μετὰ δὲ τοῦτο ἀμέσως ἐστράφη κατὰ τῶν ἐν τῷ σεραγίῳ τοῦ Μέρ Ἀγά, οἵτινες ἠλύοντο πυροβολοῦντες ἐκ τῶν παραθύρων· καὶ πρῶτον μὲν ὁ Διάκος διέταξε τοὺς πολίτας νὰ φέρωσι παρά τὸ σεράγιον φρύγανα καὶ διαφόρους ἄλλας ἐμπρηστικὰς ὕλας· εἶτα δὲ, τοὺς μὲν τῶν στρατιωτῶν διέταξε νὰ ἀρχίσωσι πυκνὸν καὶ ἀπαυστον πῦρ κατὰ τῶν παραθύρων, ὅπως κωλύῃ τοὺς πολιτορχουμένους νὰ πλησιάσωσιν εἰς τὰ παράθυρα, καὶ πυροβολῶσι· τοὺς δὲ ἐξ ἐφόδου νὰ σωρεύσωσι πέριξ τοῦ σεραγίου τὰ φρύγανα καὶ θέσωσι πῦρ· ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῶν ἀριμανειῶν κραυγῶν καὶ τῶν ἀπειρῶν πυροβολισμῶν, τὸ πῦρ βοηθούμενον, ὑπὸ τοῦ κατὰ τύχην τότε πνέαντος σφοδροῦ ἀνέμου, ἤρξατο νὰ λυμαίνηται τὸ σεράγιον· οἱ δὲ Ταῦρκοι φεύγοντες τὸ πῦρ ἐπὶ τῶν ξιφῆρης ἐκ τῶν παραθύρων· ἀλλ' ἐπίπταν νεκροὶ ὑπὸ τὰς σφαίρας τῶν πολιτορχητῶν, μηδενὸς σωθέντος· τὸ δὲ σεράγιον, καὶ ὁ ἐν αὐτῷ ἄπειρος καὶ ποικίλος πλοῦτος ἐγένοντο παρανάλωμα τῶν φλογῶν.

Ἐμμενὸν δὲ ἦδη, ἐκ τῶν ἐν ταῖς οἰκίαις, οἱ ἐν τῷ μετάρῳ τοῦ βοεβόδα Ἀλβανοὶ κατὰ τούτων ὁ Διάκος

ἐκινήθη μὲ ἰκανὰς δυνάμεις· διαβαίνων δὲ τὴν γέφυραν τῆς Κυραμάργιως, δευτέραν τῷ εἰσερχομένῳ εἰς τὴν πόλιν ἐκ τοῦ Μαντείου, ἐπυροβολήθη ὑπὸ τῶν ἐν τῷ μεγάρῳ· σφαῖρα δὲ τις ἐπλήγωσεν ἐλαφρῶς τὴν δεξιάν του κνήμην· σταθεὶς δὲ μικρὸν ὀπισθεν τοῦ χεῖλους τῆς γεφύρας, καὶ σχίσας μέρος τῆς φουρτανέλλας του, ἔδωκε τὴν πληγὴν του μὲ τὸ περιίδεμα τῆς περικνημίδος του· εἶτα δὲ προσχώρησε κατὰ τοῦ μεγάρου, ἐπολιόρκησεν αὐτὸ στενωῶς, καὶ προσεκάλεσε τοὺς Ἄλβανοὺς νὰ παραδοθῶσιν· οὗτοι δὲ βλέποντες τὸ τραγικὸν τέλος τῶν ἄλλων, καὶ μὴ περιμένοντες οὐδαμόθεν ἐπικουρίαν, ἀπεφάσισαν νὰ παραδοθῶσιν, ὑπὸ τοὺς ὄρους ἐνὰ ἐγγυηθῇ ὁ Διάκος περὶ τῆς ζωῆς των, καὶ τοῖς δοθῇ ἡ ἀδεία νὰ ἀναχωρήσωσιν ἐκ Λεβαδείας ἐνοπλοῖ·» δεχθέντος δὲ τοῦ Διακού τοὺς ὄρους των, ἤνοιξαν τὰς πύλας τοῦ στραγίου, καὶ παρετάχθησαν, φέροντες τὰ ὄπλα πρὸς τιμὴν τῶν εἰσερχομένων·.

Εἶχεν ἤδη καταληφθῆ τὸ μέγαρον, καὶ οἱ Ἄλβανοὶ ἐξέλθει, πλὴν τεσσάρων ἕως πέντε τῶν τελευταίων, ὅτε τις τῶν περὶ τὸν Διάκον, παρασπονδῶν ἤρπασεν ἐκ τῆς ζώνης ἑνὸς Ἄλβανοῦ τὸ ἕτερον τῶν κεχρυσωμένων πιστολίων του, εἰπὼν εἰς τὸν Ἄλβανὸν καὶ αὐτὸ κάνει γὰρ ἕμεινα·» ὁ δὲ Ἄλβανὸς ἀντεπῶν, ὅτι καὶ ἐγὼ ποῦ ἔχω καλὸς εἶμαι,» προσεπάθει νὰ τὸ ἀναλάβῃ· μάτην δὲ προσπαθήσας, καὶ μὴ δυναθῆς, ἀλλὰ ταύτῃ

ναντίον ύβρισθεις ήγανάκτησε σφόδρα, και έξαγα-
γών τὸ ἕτερον, ἐφόνευσε τὸν ἄρπαγα προσειπῶν, ἐέτσι
»δίνουσι εἰ Ἄρβανίταις τάρματα.» τότε ἐν ἀκαρεῖ ὠρμη-
σαν οἱ περὶ τὸν Διάκον κατὰ τῶν Ἄλβανῶν, συνέστη δὲ
ἐκ τοῦ συστάδην συμπλοκὴ διὰ τῶν πιστολιῶν και τῶν
μαχαιρῶν, ἦν ὁ Διάκος προσεπάθησεν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς
νὰ καταπαύσῃ, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη· κατὰ ταύτην οἱ πλεῖ-
στοι τῶν Ἄλβανῶν ἔπεσον, οἱ δὲ λοιποὶ, περὶ τοὺς δέ-
κα και πέντε, τραπέντες εἰς φυγὴν, ἠδυνήθησαν νὰ σω-
θῶσιν εἰς Θήβας, και ἐκεῖθεν εἰς Χαλκίδα· ἔπεσον δὲ
και ἐκ τῶν τοῦ Διακίου περὶ τοὺς δέκα, και πέντε ἐτραυ-
ματίσθησαν.

Χάρις εἰς τὴν γενναϊότητα και στρατηγικὴν ἐμπει-
ρίαν τοῦ Διακίου και τὸν ἄκρατον ἐνθουσιασμὸν τῶν
περὶ αὐτὸν, ἔμειον ἤδη οἱ ἐν τῷ φρουρίῳ Τοῦρκοι, ἐν
οἷς ὁ βοεβόδας Χασᾶν Ἀγάς, και οἱ ἐν τῇ Ὠρᾷ, μετὰ
τοῦ δεινοῦ και γενναίου Καρᾶ Ἰσμαήλ Ἀγᾶ και Δεμηρ
Μπέτη, δεινῶς πολιορκούμενοι και καταπολεμούμενοι
εὐθύς ἐξ ἀρχῆς.

Ὅ,τι δὲ δὲν ἠδυνήθη ἡ ἀνδρεία νὰ κατορθώσῃ, τοῦτο
κατέρθωσεν ἡ προδοσία· τὴν Κάτω Πύλην τοῦ φρουρίου
ἐφρούρουν Τουρκαλβανοὶ, ἀνήκοντες εἰς ἰδιαίτερόν τινα
τοῦ Ἰωάννου Λογοθέτου σωματάρχην Κασήμ Ἀγᾶν,
ὁστις πρὸ μηνὸς εἶχε δολοφονηθῆ ἐν Λεβαδείᾳ παρὰ
τοῦ Δεμηρ Μπέτη Κοστούρη ἐκ Καστορίας τῆς Μαγ.

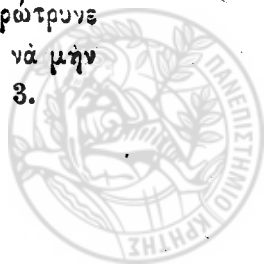

κεδονίας καταγομένου, κεκλεισμένου δὲ ἤδη ἐν τῇ Ὁρα μετὰ τοῦ πρώην βοεβόδα Καρὰ Ἰσμαήλ Ἀγαμέμνεα ὄθεν πνέοντες οἱ Ἄλβανοί, ὡς συγγενεῖς τοῦ Κασήμ, καὶ διψῶντες ἐκδίκησιν κατὰ τοῦ Δεμήρμπεη, ἐνόησαν ἤδη, ὅτι ἐπέστη ὁ ἀρμόδιος καιρὸς, ὅπως ἐκδικηθῶσι τοῦτον πέμφαντες δὲ νυκτὸς ἓνα Ἄλβανὸν πρὸς τὸν Ἰωάννην Λογοθέτην, ἐπρότειναν αὐτῷ τὴν παράδοσιν τῆς Πύλης, εἰάν καὶ οἱ Ἕλληνες ἀντιπαραδώσωσιν αὐτοῖς, μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Ὁρας, τὸν Δεμήρμπεη. Καὶ ὁ μὲν Λογοθέτης ἀνεκοίνωσε τοῦτο παραχρῆμα τῷ Διάκῳ· ἀμφότεροι δὲ ὅπως ὅτι τάχιον τελειωθῶσι τὰ τῆς Λεβαδείας συνωμολόγησαν ταῦτα· οἱ δὲ Ἄλβανοί, παραδόντες τῷ Διάκῳ τὴν Πύλην, ἐξήλθον ἐνοπλοὶ καὶ ἐλεύθεροί, μένοντες παρὰ τῷ Λογοθέτῃ· ἐνεκα δὲ τοῦτου οἱ ἐν τῷ φρουρίῳ Τοῦρκοι, μὴ ἔχοντες ἐξοδὸν οὐδεμίαν, οὔτε ἐλπίδα ταχείας ἐπικουρίας καὶ αἰτήσεως, παρεδόθησαν τῇ 31 Μαρτίου· συνεπῶς δὲ μονωθέντες καὶ οἱ ἐν τῇ Ὁρα, ἠκολούθησαν τὴν τύχην τῶν λοιπῶν. Ἐκτὸς τῶν παρὰ τῷ Λογοθέτῃ Ἄλβανῶν, ὁ Διάκος ἀφῆρσε τὰ ὄπλα τῶν παραδοθέντων Τοῦρκων, καὶ τὰ μὲν πολυτιμώτερα διένειμε τοῖς στρατιώταις, τὰ δὲ λοιπὰ τοῖς μὴ ἔχουσι πολίταις· ἐν ᾧ δὲ πλεῖστοι τῶν στρατιωτῶν ἐξήτουν τὴν καταστροφὴν τῶν αἰχμαλώτων, ὁ Διάκος κατώρθωσε νὰ σώσῃ αὐτοὺς, παραστήτας τοῖς στρατιώταις τὸ ἀδίκον τῆς κρῆ-

Ξεως· και τους μεν σημαντικωτέρους και πλουσιωτέρους εξησφάλισεν εν ταῖς οἰκίαις τῶν προκρίτων, τους δε λοιπους ἀρῆκεν ἐλευθέρους εν ταῖς οἰκίαις των ὑπὸ φύλαξιν. (Φιλ. Αὐτόθι)

Τὴν δὲ 1 Ἀπριλίου ἐπὶ τοῦ φρουρίου καὶ τῆς Ὠρας ὑψώθη ἡ Ἑλληνικὴ σημαία· τὴν ἡμέραν δὲ ταύτην οἱ Ἄλβανοὶ τοῦ Κασήμ Ἀγᾶ, μάτην περιμένοντες τὴν παράδοσιν τοῦ Δεμήρπεη, ὠρμησαν αἰφνης κατ' αὐτοῦ καὶ τῶν ὀπαδῶν του, ἀόπλων ὄντων, καὶ τοὺς κατέκοψαν μεληδόν· ἐμειναν δὲ οἱ Ἄλβανοὶ οὗτοι πιστοὶ τῷ Λογοθέτῃ, μέχρι τῆς πρώτης Ἰουνίου, ὅτε μετέβησαν πρὸς τὸν Ὁμέρ Βρυώνη κατασκηνώσαντα ἔξω τῆς Λεβαδείας ἐν τῇ θέσει «Κουροῦπι.»

Ἐλευθερωθεῖσης ἤδη τῆς Λεβαδείας ἐντελῶς, ὁ Διάκος ἀναβὰς ἐπὶ τοῦ ἐξώστου τῆς Μητροπόλεως ὠμίλησεν αὐτοσχεδίως πρὸς τὸ περιστῶς πλῆθος· ἦν δὲ κατὰ τὰς σημειώσεις τοῦ Β. Βούσγου τοιαύδε τις ἡ ἔννοια τοῦ λόγου του· Ἐν πρώτοις εἶπεν, ὅτι οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν εἶχεν, ὅτι τὰ πράγματα ἤθελον ἀποβῆ, ὡς ἀπέβησαν· καὶ ὅτι εἶχεν ἐλπίδας περὶ τῆς τελείας ἀπελευθερώσεως τοῦ Γένους, διότι τοῦτο εἶναι τοῦ Θεοῦ θέλησις· συνεβούλευσε δὲ τοῖς πᾶσι τὴν ὁμόνοιαν καὶ τὴν αὐταπάρνησιν, ὡς τὰ μόνα φοβερὰ ὄπλα εἰς χεῖρας λαοῦ, πολεμοῦντος πρὸς ἀπόκτησιν τῆς ἐλευθερίας του, καὶ παρώτρυνε πάντας νὰ παρασκευαθῶσιν ἔτι μᾶλλον, καὶ νὰ μὴν

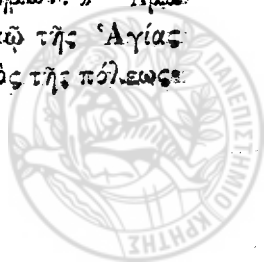

ἐπαναπαυθῶσιν εἰς τὰς μέχρι τοῦδε δάρνας των, διότι ὁ φοβερός ἀγὼν μόλις ἤρξατο, τὰ δὲ δεινότερα ἐν τῷ μέλλοντι ἐπίκεινται· δὲν πρέπει, ἔλεγε, νὰ φεισθῶμεν οὐδεμιᾶς οὐσίας, εἰς τὴν φωνὴν τῆς πατρίδος· εἰάν δὲ πράγματι ἀγαπῶμεν ταύτην, καὶ ἐπιθυμῶμεν νὰ ἴδωμεν αὐτὴν ἐλευθέραν, καὶ μεγάλην, πρέπει ἐν ἀνάγκῃ νὰ προσφέρωμεν, πᾶν ὅ,τι ἔχομεν ἀγαθόν, καὶ τὴν ζωὴν ἡμῶν αὐτὴν, εἰς τὸν βωμόν τῆς χάριν τῆς ἐλευθερίας· νὰ μὴ προτιμήσωμεν δὲ ποτὲ νὰ ζῶμεν δοῦλοι, ἀλλὰ νὰ ἀποθάνωμεν ἐλεύθεροι μὲ τὰ ὄπλα εἰς τὰς χεῖρας· ὡς μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὁ ἥρωσ ἐπετρῶνισε τοὺς λόγους τούτους διὰ τῶν ἔργων ἐν Θερμοπύλαις· λέγεται δὲ ὅτι ὀμιλῶν ἀπήγγειλεν ἐν τῷ ἐνθουσιασμῷ του καὶ τοὺς γνωστοὺς στίχους τοῦ Φεβρίαίου·

«Καλλίτερα μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωῇ,

παρὰ σαράντα χρόνων σκλαβιᾶ καὶ φυλακῆ.»

Ἐπὶ τέλους δὲ, ἃς μεταβῶμεν, εἶπε, νὰ προσφέρωμεν δόξαν τῷ Θεῷ, δι' ἣν παρέσχεν ἡμῖν ἀντίληψιν, καὶ νὰ καθικετεύσωμεν Αὐτὸν νὰ καθοδηγήσῃ ἡμᾶς πρὸς ἐντελῆ εὐάδωσιν τοῦ ἱερωτάτου ἡμῶν ἀγῶνος· τὸ δὲ πλῆθος μετὰ δακρύων ἁγίου καὶ ἱεροῦ ἐνθουσιασμοῦ ἀνεφώνησε μετὰ τὸ πέρας τοῦ λόγου του· «Ζήτω ὁ ἱερός ἡμῶν ἀγῶν! Ζήτω ἡ Πατρίς! Ζήτω ὁ ἀρχηγὸς ἡμῶν!» Ἄμα δὲ πάντες ἀθρόοι παρεγένοντο ἐν τῷ Ναῷ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, ὅστις καὶ νῦν ἔτι σώζεται ἐκτὸς τῆς πόλεως.

ἔνθα ἐψάλη λίαν κατανυκτική δοξολογία ὑπὲρ εὐδο-
σεως τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος· ἠυλόγησαν δὲ καὶ καθηγήασαν
τὴν ἱεράν ταύτην τελετὴν, παραγενόμενοι ἐν Ἀγία
Παρασκευῇ ὁ ἀγιώτατος Μητροπολίτης Ἀθηνῶν Διο-
νύσιος, ἐνδημῶν ἐν Λεβαδείᾳ τότε, καὶ οἱ δειμνηστοὶ
ἐπίσκοποι Ἀμφίσσης Ἡσαΐας, ὁ ἠρωϊκῶς μετὰ ταῦτα
πεσὼν ἐν Χαλκοματάς, συναγωνιζόμενος μετὰ τοῦ Διά-
κου, καὶ ὁ Ἀταλάντης Νεόφυτος· παρήταν δὲ ἐν τῇ τε-
λετῇ ταύτῃ καὶ οἱ ἀπόστολοι τῆς Φιλικῆς ἐταιρίας
Ἀθανάσιος Ζαρεΐφης, καὶ Δημος Ἀντωνίου, οἱ πρόκρι-
τοὶ τοῦ τόπου, καὶ ἄπειρον πλῆθος λαοῦ τῆς ἐπαρχίας
καὶ τῶν πέριξ ἐπαρχιῶν· ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῶν ἀπείρων
ἀνευφημιῶν καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ ὑψώσεν ὁ Διάκος τὴν
σημαίαν του· ἦν δὲ αὕτη λευκὴ καὶ ἐπὶ μὲν τῆς μιᾶς
ὄψεως ἦν ἀπεικονισμένος ὁ Ἅγιος Γεώργιος, κατα-
βάλλων τὸν φοβερὸν Δράκοντα, ἐπὶ δὲ τῆς ἐτέρας κεν-
τημέναι διὰ κυανῆς μετάξεως αἱ λέξεις «Ἐλευθερία ἢ
Θάνατος», ἐπὶ δὲ κεφαλῆς τοῦ ἀκοντίου αὐτῆς ὁ
Σταυρός.

Μετὰ δὲ τὸ πέρας τῆς τελετῆς ἀνεκηρύχθησαν δημο-
φώνως ὑπὸ τοῦ λαοῦ, προσωρινοὶ μὲν Κυβερνήται τῆς
Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, οἱ Νικόλαος Νάκος, Ἰωάννης
Λογοθέτης καὶ Ἰωάννης Φίλωνος, ὀνομασθέντες «Κόν-
σολοι» τῇ προτάσει δὲ τούτων, ὁ μὲν Διάκος ἀρχηγὸς
τῶν ὀπλῶν Λεβαδείας, οἱ δὲ, Β. Βούσγος, Ν. Σμαρέ-

σης, Μ. Τριανταφυλλίνας, και Ι. Λάππας πεντακοσίαρχοι.

Ἦδη ὁ Διάκος ἔστρεψε τὰ βλέμματά του εἰς τὰς γείτονας ἐπαρχίας, Θήβας και Λοκρίδα, στεναζούσας ἔτι ὑπὸ τὸν σκληρὸν ζυγὸν τῶν Ὀθωμανῶν, και μὴ δυναμένας νὰ κινηθῶσι παντάπασιν· και εἰς μὲν τὴν Ἀταλάντην, ὅπως καταλάβῃ, ὅσον οἶόν τε ἀπαρασκευοῦς τοὺς Τούρκους, περὶ τοὺς ἑκατὸν πεντήκοντα λογιζομένους ἐνόπλους, ἔπεμψε τὸν ὑποπληρχηγὸν ἐξαδελφόν του Ἀντώνιον Κοντοσόπουλον μετὰ δυνάμεως ἱκανῆς, και συστατικῶν ἐπιστολῶν, δι' ὧν προετρέποντο εἰ Λοκροῖνὰ δρᾶξωσι τὰ ὄπλα και ἐνωθῶσι μετὰ τῶν ἀποσταλέντων· και οὗτοι μὲν μετὰ μεγίστης προθυμίας ὠπλίσθησαν, οἱ δὲ Τούρκοι, εἰ και ὀλίγοι, ἀντέστησαν καρτερικώτατα, ὠχυρωθέντες ἐν ταῖς οἰκίαις των, ὡς ἐτυχον· μὴ ἔχοντες ὁμως ὀχυρὰς θέσεις, μαθόντες δὲ και τὰ ἐν Λεβαδείᾳ, παρέδωκαν τὰ ὄπλα ἐπὶ ἀσφαλεῖα ζωῆς και τιμῆς.

Εἰς δὲ τὰς Θήβας, τὴν ἄλλοτε ἡγεμονίδα τῆς Ἑλλάδος πόλιν, ἤδη δὲ δεινῶς καταβεβλημένην ὑπὸ τὸ βάρος τοῦ σκληροτάτου τῶν Τούρκων τῆς ζυγοῦ, και μὴ ἔχουσαν τὰς ἀπαιτούμενας δυνάμεις πρὸς διάσεισιν αὐτοῦ, ὁ Διάκος ἔπεμψε τὸν πεντακοσίαρχον Ἰωάννην Λάππαν μετὰ διακοσίων ἀνδρῶν, δούς αὐτῷ τὰς δεούσας ὁδηγίας· οὗτος δὲ στρατολογήσας και ἐκ τῶν χω-

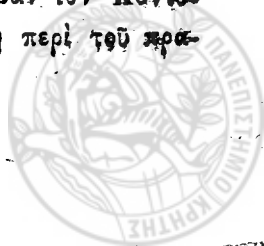
ρικῶν Θηβαίων, τοὺς ἔχοντας ὄπλα, προεχώρησε στρατοπεδεύσας ἐν τῷ προαστείῳ τῶν Θηβῶν «Τάχι» καλουμένῳ, ἔνθα πολλοὶ Εἰδυλλιεῖς ἠνώθησαν μετ' αὐτοῦ, πρὸς βοήθειαν τῶν Θηβῶν καταφθάσαντες. Οἱ δὲ Τούρκοι ταῦτα μαθόντες, ὠχυρώθησαν προχείρως, καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἀντισταθῶσι· τὸν δὲ Λάμπαν ἐπιχειρήσαντὰ νὰ εἰσέλθῃ ἀπέκρουσαν μετὰ ζημίας ἐπαισθητῆς· εἰς δὲ μάλιστα Ἄραψ, ὀλίγων ἠγούμενος ἰππέων, ἐτήνεγκε τοῖς περὶ τὸν Λάμπαν τὴν μεγαλειτέραν βλάβην, καθ' ὅσον οἱ χωρικοὶ καὶ ἄπειροὶ τοῦ πολέμου ἦσαν, καὶ εἰσέτι δὲν εἶχον ἀποκτήσει τὸ ἀπαιτούμενον θάρρος. (Φιλ. Αὐτόθι.)

Τούτου δὲ γνωσθέντος ἐν Λεβαδείᾳ ἀπεστάλη ἐπίκουρος ὁ Βούσγος ἐπὶ κεφαλῆς πεντακοσίων Λεβαδέων, πάσων ἐπι ἐκ τῆς πληγῆς του, μὴπω τελείως θεραπευθείσης· μόλις δὲ οὗτος εἶχε προχωρήσει μέχρι τῆς Πέτρας, καὶ διαδίδεται ἐν Θήβαις, ὅτι αὐτὸς ὁ Διάκος αὐτοπροσώπως ἐκστρατεύει κατὰ τῶν Θηβῶν· τοῦτο δὲ ἀκούσαντες οἱ Τούρκοι, καὶ ἐκ τῶν προτέρων γινώσκοντες τὸν ἄνδρα, ἐφοβήθησαν μὴ ὑποστῶσι τὴν τύχην τῶν ἐν Λεβαδείᾳ· διὸ βίαιοι κατέλιπον τὰς Θήβας καὶ κατέφυγον εἰς τὸ φρούριον τῆς Χαλκίδος Καραμπαμπάν· οὕτω δὲ τὸ ὄνομα τοῦ Διακού, ὅπερ ἐνέπνεε τρόμον τοῖς Τούρκοις, ἀπέδωκεν εἰς τὰς Θήβας ἀμαχητὶ τὴν ἐλευθερίαν.

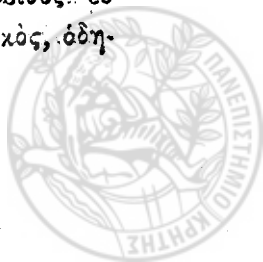
Μετὰ δὲ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Θηβῶν, θέλων νὰ καταστήσῃ τὰς Θερμοπύλας μέτωπον κατὰ τῶν ἐξωθεν μελλόντων νὰ εἰσβάλλωσι βαρβάρων, ἔσπευδε νὰ καθάρισή τῶν ἐντοπίων Τούρκων τὴν ἀπὸ Λεβαδείας εἰς Λαμίαν ἀγούσαν ὁδόν· ἄγων δὲ περὶ τοὺς ἑξακοσίους Βριωτοὺς εἰσέβαλεν εἰς τὸν Ὀποῦντα, ἔνθα ὁ Δυωβουνιώτης βοηθούμενος ὑπὸ διακοσίων Ἀβραχωβιτῶν, ὀδηγούμενων ὑπὸ τοῦ Λουκᾶ Κόκκαλη, αὐθημερόν εἶχεν ἀποκλείσει ἐν τῷ φρουρίῳ τοὺς ἐκεῖ Τούρκους· ἔνεκα δὲ τοῦ ὄχυροῦ τοῦ Ὀποῦντος ἀπεφασίσθη, νὰ μὴ κυριεύσωσιν αὐτὸν ἐξ ἐφόδου, ἀλλὰ διὰ τῆς πείνης καὶ τῆς δίψης· ἀφέντες δὲ δύναμιν ἱκανὴν πρὸς πολιορκίαν προεχώρησαν εἰς Θερμοπύλας· μετὰ δὲ πέντε ἡμέρας παρεδόθη ὁ Ὀποὺς δι' ἔλλειψιν τῶν ἐπιτηδείων.

Τῇ δὲ δεκάτῃ Ἀπριλίου ὁ Διάκος μετὰ τοῦ Δυωβουνιώτου καὶ Πανουργιά, ἐλθόντες εἰς τὴν παρέμπροσθεν τῶν Θερμοπυλῶν γέφυραν τοῦ Σπερχειοῦ, ἐσκέφθησαν νὰ συνεννοηθῶσι μετὰ τοῦ Μήτσου Κοντογιάννη ὀπλαρχηγοῦ Ὑπάτης, ἵνα ἐπιτεθῶσι κατὰ τῆς Λαμίας, ἣτις ἤδη εἶχε ἐνισχυθῆ καὶ διὰ τῶν σωμάτων τῆς Θεσσαλίας· ὅπως δὲ ἐξασφαλίσωσι τὰ νῶτά των ἐπιτιθέμενοι κατὰ τῆς Λαμίας ἔκριναν πρότερον ἀναγκαίαν τὴν ἐκπόρθησιν τῆς Ὑπάτης· μετέβησαν ὅθεν εἰς Κομποτάδες, ἔνθα ἐπανελημμένως προσεκάλεσαν τὸν Κοντογιάννην, ἵνα παραγενόμενος συσκεφθῆ περὶ τοῦ πρα-

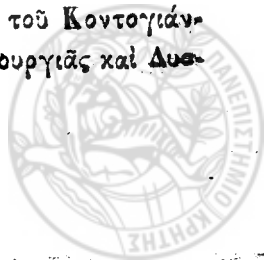
κτιέου και συνεκστρατεύση κατά τῆς Ἑπάτης· ἀλλ' αὐ-
τος δυστυχῶς ἀπεποιεῖτο. Συνεπεῖα δὲ τούτου οἱ τρεῖς
ὄπλαρχηγοὶ ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν πρεσβείαν, ἀποτε-
λουμένην παρὰ τῶν, Γ. Δεσποτοπούλου, Δ. Καλύβα, καὶ
Μπακογιάννη, ἥτις ὁμῶς μάτην προσεπάθησε νὰ τὸν
καταπέιση. Ὁ Κοντογιάννης ἐφρόνει ἐν κεκοιθῆσει, ὅτι
ἡ Τουρκικὴ δύναμις εἶναι Κολοσσὸς ἀκατάβλητος, ἀπέ-
ναντι τῆς ἐσθλῆς Ἑλλάδος· οὔτε ἐπίττειέ ποτε, ὅτι αὐ-
τῇ ἡδύνατο νὰ ἀπελευθερωθῇ· ἐθεώρει δὲ μάλιστα τὴν
ἐπανάστασιν, ὡς κίνημα ἀπεγνωσμένον· φοβούμενος δὲ
μὴ ἐκθέσῃ τὴν Φθιώτιδα εἰς προφανῆ κίνδυνον ἐξοντώ-
σεως, τοποθετημένην γεωγραφικῶς εἰς τὰς πρώτας
προσβολὰς τῶν Ὀθωμανικῶν στρατιῶν δὲν ἐκινεῖτο
παντάπασι· (Βαλ. Αὐτόθι). Ἔνεκα δὲ τοῦ ἀναποφασίστου
τοῦ Κοντογιάννου παρήλθε χρόνος πολύτιμος πρὸς
βλάβην τῆς Πατρίδος· παρέλυσαν αἱ προσπάθειαι τῶν
λοιπῶν ἀρχηγῶν· ἐνεθαβρύνθησαν οἱ πολέμοι· παρῆ-
σκευάσθησαν ἐν ἀνέσει· καὶ προέλαβον ἀφεύκτους κατα-
στροφὰς τῶν· τὸ δὲ δεινότερον ἦν ὅτι ἡ ἀποποιήσις
αὐτῆ τοῦ Κοντογιάννη ἐσάλειε τὰς πεποιθήσεις, καὶ ἐ-
νέπνεε τὴν ἀπελπισίαν καὶ τὴν φυγὴν εἰς τὰς τάξεις
τοῦ Διάκου, καὶ τῶν λοιπῶν ὄπλαρχηγῶν.

Ἐν τούτοις ὁ χεῖμαρρος τῶν ἐχθρῶν, συμποσουμέ-
νων εἰς ὀκτακισχιλίους μὲν πεζοῦς, ὀκτακοσίους δὲ
ἰππέας, προέβαιεν ἀκάθεκτος καὶ καταστρεπτικός, ὁδη-

γούμενος ὑπὸ τῶν Κιοσσῶν Μεχμέτ Πασσᾶ καὶ Ὁμέρ Βρυώνη· ὁ δὲ Διάκος, Πανουργιάς καὶ Δυοβουνιώτης προαισθόμενοι τὴν ἐπιχειμένην καταιγίδα, ἀπεφάσισαν ἐν συμβουλίῳ νὰ ἐκστρατεύσωσι κατὰ τῆς Ὑπάτης· τότε δὲ καὶ ὁ Κοντογιάννης ἠναγκάσθη νὰ ὑψώσῃ τὴν σημαίαν καὶ νὰ συναγωνισθῇ· οὕτως ἅπαντες ἐξεστράτευσαν εἰς Ὑπάτην· οἱ δὲ Τούρκοι ὀχυρωθέντες εἰς τὸ φρούριον, καὶ τὰ δημόσια Ἑλληνικὰ καὶ Τσερκικὰ οἰκοδομήματα ἐπολιορκήθησαν στενῶς, καὶ εἶχον ἀναγκασθῆναι νὰ παραδοθῶσιν· ἀλλ' ἀπελθόντων τοῦ Ὁμέρ Βρυώνη καὶ Μεχμέτ Πασσᾶ, καὶ κατασκηνωσάντων εἰς τὴν πεδιάδα, ἠναγκάσθησαν οἱ πολιορκηταὶ νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν Ὑπάτην ἡμίκαυστον, φοβηθέντες μὴ κυκλωθῶσι ὑπὸ τοῦ ἰππικοῦ τῶν ἐχθρῶν· ἐνεκα δὲ τῶν χρονοτριβῶν, ἃς παρενέβαλεν ὁ Κοντογιάννης ἐξ ἀρχῆς, δὲν ἐπετεύχθη παρὰ μικρὸν ἢ τῆς Ὑπάτης ἐκπόρθησις· ὁ δὲ ἐχθρὸς προσεκτίσατο νέας δυνάμεις τὰς τῶν ἐν Ὑπάτῃ Τούρκων.

Ἐκ τῆς Ὑπάτης ὁ μὲν Διάκος, Πανουργιάς καὶ Δυοβουνιώτης ἐπανῆλθον ἐν Κομποτάδαις, ὁ δὲ Κοντογιάννης μετανοήσας αὐτῆς ἀνέλαβε τὴν πρόσθεν ἀπάθειαν, καταφυγὼν μάλιστα πρὸς ἀσφάλειάν του, ἐν τῇ Μονῇ τῆς Ἀγάθωνης, ὅθεν ἐκαρᾶδόκει τὴν πορείαν τῶν πραγμάτων. Ἀρνηθέντος δὲ ὀριστικῶς τοῦ Κοντογιάννου νὰ συμπράξῃ, οἱ τρεῖς, Διάκος, Πανουργιάς καὶ Δυο-

βουნიώτης ἐκ Κομποτάδων μετέβησαν εἰς τὴν Χαλκοματάταν, δύο περίπου ὥρας ἀπέχουσιν αὐτῶν, μετὰ δυνάμειος χιλίων καὶ πεντακοσίων μαχητῶν, συσκευθέντες δὲ ἀπεφάσισαν νὰ περιμείνωσι τὸν ἐχθρὸν ἐν Θερμοπύλαις, ἐνθα συνεκροτήθη ἡ μάχη, εἰς τῆς ὁποίας τὴν περιγραφὴν ἀκολουθοῦμεν ἐν τοῖς πλείστοις κατὰ γράμμα πὸ τοῦ Φιλήμονος Ἱστορικὸν Δοκίμιον· κατὰ δὲ τὴν μάχην ταύτην οἱ ἀρχηγοὶ ἐτοποθετήθησαν ὡς ἑξῆς.

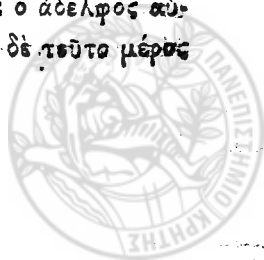
Ὁ μὲν Διάκος κατέλαβε τὴν Δαμάσταν μετὰ πεντακοσίων ἀνδρῶν, τάξας τοὺς Καλύβαν καὶ Μπακογιάννην ἐν τῇ γεφύρᾳ τοῦ Σπερχειοῦ, τῇ καλουμένῃ Ἀλαμάνᾳ, καὶ τὰς ἐντεῦθεν κειμένας ὑπωρείας παρὰ τῇ ὁδῷ· ὁ δὲ Πανουργιᾶς μετὰ ἑξακοσίων τὰ χωρία Χαλκομμάτα καὶ Μουσταφάμπη· αὐτὸς μὲν μείνας ἐν Χαλκομμάτα μετὰ τοῦ Ἐπισκόπου Ἀμφίσσης Ἡσαίου· εἰς δὲ τὸ Μουσταφάμπη τάξας τοὺς Παππανδρέαν Κοκκοβιστιανὸν καὶ Κομνᾶν Τράκαν· ἐξ Ἀγόργιαννης· ὁ Δουβουινιώτης δὲ μετὰ τετρακοσίων ἀνέλαβε τὴν φύλαξιν τῆς γεφύρας τοῦ ποταμοῦ Δύρα.

Τῇ δὲ εἰκοστῇ τρίτῃ τοῦ Ἀπριλίου, πρὶν οἱ Ἕλληγες προφθάσωσι νὰ ὀχυρωθῶσιν, ὁ μὲν Μεχμέτ Πασσᾶς, ὡς χεῖμαρρος παφλάζων ἐχύθη ἀπὸ τῆς Λαμίας ἐπὶ τοῦ πεδίου, ἔφθασε δὲ μέχρι τοῦ μετώπου τῆς παρατάξεως τοῦ Διακού, ὅπερ ἀπέτελουν οἱ Καλύβας καὶ Μπακογιάννης· ἀλλ' ἔμεινε μακρὰν βαλῆς πυροβόλου

ὁ δὲ Ὁμέρ ἐκ τοῦ Λιανοκλαδίου ἐκινεῖτο βραδέως κατὰ τῶν πετερύγων, Δυοβουνιώτου καὶ Πανουργιά, διατάξας τοὺς Χασᾶν Τομαρίτσαν καὶ Μεχμέτ Τσαπάραν νὰ προσβάλωσι τοὺς ἐν Μουσταφάμπερ· οὗτοι δὲ εὐρόντες ἀκλωνήτους, τοὺς Τράκαν καὶ Παππανδρέαν δὲν ἐπεχείρησαν οὐδεμίαν ἐπίθεσιν· εἶτα συνήχθη ἅπαν τὸ σῶμα τοῦ Βρυώνου, καὶ προηγγυθείσης τῆς συνήθους εὐχῆς, διηρέθη, τῶν μὲν ἐφοδεούντων πρὸς Χαλκομμάταν, τῶν δὲ, ἵνα καταλάβωσι τὰς μεταξὺ Χαλκομμάτας, Μουσταφάμπερ, καὶ γεφύρας θέσεις, πρὸς ἀπόκρουσιν πάσης ἀμοιβαίας τῶν Ἑλλήνων βοηθείας· συγχρόνως δὲ ὁ Μεχμέτ Πασσᾶς προσέβαλε κάτωθεν ταὺς ἐπὶ τῆς γεφύρας τοῦ Σπερχειοῦ.

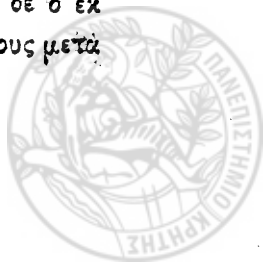
Ὁ Δυοβουνιώτης πτοηθεὶς, φαίνεται, τὸν ὄγκον τῶν πολεμίων ἐγκαταλείπει ἐλευθέραν τὴν γέφυραν τοῦ Δύρα, χωρὶς νὰ ὑπομείνῃ τὸ παράπαν τὴν ἐπίθεσιν, καὶ καταφεύγει εἰς τὸ Δέμα· ἐκεῖθεν δὲ διωχθεὶς, μετέβη εἰς τὰ Δύω Βουνά, τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα του· ἡ λειποταξία αὕτη ἐξέθεσεν εἰς προφανῆ κίνδυνον τὸν Πανουργιᾶν καὶ τοὺς περὶ αὐτόν· διὰ τῆς πρώτης δὲ ἐφόδου τῶν Ἀλβανῶν, καὶ μετὰ ἰκανὴν ἀντίστασιν, τὸ σῶμα τοῦ Πανουργιᾶ, κινδυνεῦον τὸν ἔσχατον τῶν κινδύνων, ἐτράπη εἰς ὑποχώρησιν, καθ' ἣν πολλοὺς ἀπώλεσεν, ἐν εἰς ὃ Ἐπίσκοπος Ἡσαΐας καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἱερομόναχος Παππαγιάννης· μετὰ δὲ τοῦτο μέρος

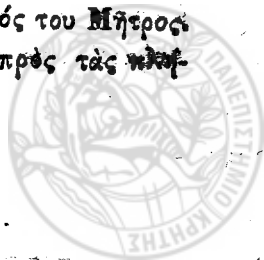
μὲν τῶν Ἀλβανῶν ἔμεινε πρὸς περισπασμὸν τῶν ἐν Μουσταφάμπεη, οἱ δὲ λοιποὶ προχωροῦσιν εἰς Δαμάσταν κατὰ τοῦ Διάκου· τὸ δὲ λοιπὸν σῶμα τοῦ Βρυῶνου ὑπὸ τὴν προσωπικὴν αὐτοῦ ὁδηγίαν κατέβη εἰς τὸ Ῥίζωμα· ἅπας δὲ ὁ ἀγὼν ἤδη ἐστρέφετο κατὰ τοῦ Διάκου.

Καὶ πρῶτοι μὲν ἤρξαντο κλωνιζόμενοι αἱ ἐπὶ τῆς γεφύρας· ὁ Διάκος ὁμῶς οὐδόλως πτοούμενος, ἔπεμψε πρὸς ἐμφύχωσιν ἐπικουρίαν, ἣτις ἔδραμε μὲν θαρράλεα, ἀλλ' εὗρεν ὀλίγους τοὺς ἀντιμαχομένους κατὰ τοῦ Κιοσσέ, καὶ τούτους ἐκκλίνοντας εἰς φυγὴν μετὰ χρόν· οἱ δὲ Καλύδας καὶ Μπακογιάννης μετὰ δέκα μείναντες, εἰσεπήδησαν ἐντὸς τοῦ καταντικρῦ τῆς γεφύρας πανδοχείου, καὶ κλείσαντες τὴν θύραν προσέβαλλον ἐκεῖθεν τοὺς πολεμίους, ἀδιαφοροῦντες ὅλως περὶ τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν.

Ἦδη, ἣ ὑπὸ τῆς λειποταξίας τοῦ Δυοβουγιώτου προοιωνισθεῖσα καταστροφή τοῦ Διάκου, ἤρχισε νὰ βεβαιούται μετὰ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ Πανουρτζιά· μάλιστα δὲ, ἀφ' οὗ οἱ μὲν ἀριστοὶ τῶν ἐν Μουσταφάμπεη ἔπεσον ἐλθόντες εἰς χεῖρας μετὰ τῶν Ἀλβανῶν, οἱ δὲ λοιποὶ μόλις ἐσώθησαν ὑποχωρήσαντες· ὅθεν οἱ περὶ τὸν Διάκον φρονοῦντες, ὅτι ἂν ἔμενον, οὐδὲν ἀξιόλογον θὰ κατώρθουν, ἀπεναντίας ἤθελον καταστραφῆ πάντες ἕως ἑνός, συνεθεύλευσαν τὸν Διάκον νὰ φύγῃ· ἰδίᾳ δὲ ὁ ἐκ Λεβαδείας πεντακοσίερχος Βούσγος μέχρι τέλους μετὰ

δακρύων παρεκάλει τὸν ἀρχηγὸν νὰ φεισθῆ τῆς πολυ-
τίμου ζωῆς του, καὶ νὰ μὴ θελήσῃ πρὸς βλάβην τῆς
Πατρίδος νὰ χαθῆ ἀδίκως· διαταγῆ δὲ τούτου ὁ ἱππο-
κόμος Μπιζμπιριῆγκος εἶχεν ἐτοιμὴν τὴν ἵππον τοῦ
ἀρχηγοῦ Ἀστέρω καλουμένην. Ἄλλ' ὁ Διάκος πρὸς
τὰυτὰ μεθ' ὑπερηφανείας καὶ ἀγανακτήσεως ἀπήντησεν
ὡς ἐξῆς· «Ὁ Διάκος δὲν φεύγει, οὔτε ἐγκαταλείπει τοὺς
συντρόφους του· ἐννοῶν βεβαίως τοὺς Καλύβαν καὶ
Μπακογιάννην, οἵτινες ἐμάχοντο ἀπὸ τοῦ Πανδοχείου.
Δεινῶς δὲ πολεμούμενοι· οἱ περὶ τὸν Διάκον πανταχό-
θεν, καὶ μηδὲν ἐλπίζοντες ἤρξαντο λείποντες τὰς τά-
ξεις, καὶ παρακινουῦντες ἐκάστοτε πρὸς τοῦτο καὶ τὸν
Διάκον. Οὗτος δὲ ἀναμιμνήσκόμενος τῆς ἀρχαίας πο-
λεμικῆς δόξης τοῦ τόπου, ἐν ᾧ ἐμάχετο ἀπεφάσισε νὰ
πέσῃ ἐκεῖ, μαχόμενος ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς Πατρί-
δος του· ὀλίγοι ὁμῶς περὶ τοὺς τεσσαράκοντα ὄκτω
συντροφεύουσιν αὐτὸν ἐν τῇ τελευταίᾳ τῆς μάχης ἀγῶ-
νίᾳ· τῶν πλείστων δὲ τούτων, ὡς καὶ τοῦ Διακού τὰ
πυροβόλα ὄπλα ἀπέβησαν ἄχρηστα, καθ' ὅσον ἄλλων
μὲν εἶχον συντριβῆ οἱ πυρόλιθοι, ἄλλα δὲ ἐκ τοῦ ἀδικα-
λείπτου πυρὸς διεβράγησαν. Γόττε ἄθροοι ἐπιπίπτουσι
πανταχόθεν οἱ πολέμιοι, συμπλέκονται διὰ τῶν ξιφῶν
καὶ τῶν μαχαιρῶν καὶ πίπτουσιν οἱ πλείστοι τῶν
πιστῶν τοῦ Διακού, ἐν οἷς καὶ ὁ ἀδελφός του Μητρος·
Ὁ δὲ Διάκος ἀφίσταται μικρὸν ἐκείθεν πρὸς τὰς πλά-

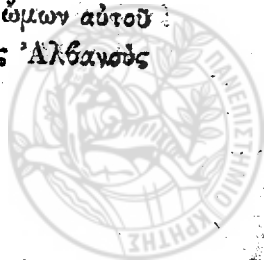
σίον ἐπαύλεις τῆς Δαμάστας, ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὰ νῶτα, καὶ μετὰ μόνων δέκα στρατιωτῶν μάχεται ἐφ' ἱκανὴν ὄραν· ἀλλὰ φονεύονται καὶ οὗτοι μονομαχοῦντες· μένει δὲ μόνος ὁ Διάκος ἐν τῷ μέσῳ ἀπείρων πολεμίων, μαχόμενος διὰ τῆς σπάθης του· κακῆ ὅμως τύχῃ θραύεται καὶ αὕτη κατὰ τῶν κεφαλῶν τῶν Τσαμῆδων, καὶ μένει μὲ τὴν λαβὴν αὐτῆς, καὶ μὲ λεπέδα ὡσεὶ σπιθιμῆς τὸ μήκος· ἐπὶ τέλους δὲ, ὡς ἐπὶ σκοπὸν πυροβολοῦσι κατ' αὐτοῦ οἱ Τσαμῆδες, καὶ σφαῖρα πυροβόλου τραυματίζει αὐτὸν βαρέως, συντρίψασα τὸ δεξὸν αὐτοῦ ἀκρόμιον· ζῶν δὲ καὶ αἱματοφύρτος συλλαμβάνεται ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, οἵτινες ἀπρστρέψαντες αὐτοῦ τὰς χεῖρας ὀπίσω καὶ δέσαντες ἀπῆγον πρὸς τοὺς ἀρχηγούς των, μετὰ πολλῆς ὕβρεως καὶ κόμπου· τὴν δὲ σκηνὴν ταύτην ὄρωντες ἀπὸ τοῦ Πανδοχείου οἱ Καλύβας καὶ Μπακογιάννης μετὰ τῶν περὶ αὐτοὺς δέκα, ἀνοίξαντες τὰς θύρας ξιφῆραις ἐφορμῶσι διὰ μέσου τῶν πολεμίων, καὶ προχωροῦσι πρὸς τὸν συλληφθέντα ἀρχηγόν, ὅστις ἐκτιμῶν τὴν ἀπαραδειγμάτιστον αὐτῶν ἀνδρείαν, ἐφώνησε μακρόθεν γεγωνυῖα τῆ φωνῆ, «Καλύβα! Μπακογιάννη! δέκα χιλιάδες μὲ κρατοῦν·» ἀλλ' ἐπὶ τέλους πίπτουσι μαχόμενοι πρὸς ἀπείρους ἐχθρούς· οἱ λεοντόθυμοι ἐκεῖνοι ἥρωες, ἀφ' οὗ ἔφθασαν μέχρι τοῦ μέρους, ἐνθα ὁ ἀγαπητὸς των ἀρχηγὸς συνελήφθη.

Προσαχθέντα τὸν Διάκον ἠρώτησεν ὁ Βρυώνης ἄν.

τῶ ὄντι αὐτὸς ἦναι ὁ Διάκος· βεβαιωθείς δὲ, ἀκαί πῶς, τῶ εἶπε, Διάκε, συνελήφθης ζῶν; »· οὗτος δὲ, εἰς ἡξουρα τοῦτο, ἀπεκρίθη, ἤθελα φυλάξει τὴν τελευταίαν μου βολὴν δι' ἐμαυτὸν· » ἀπέφυγε δὲ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν σύλληψίν του, ἦν ἄλλως οἱ ἐχθροὶ ἐγένωσκον, θυμώσαντες τὸν ἡρωϊσμόν του· πρὸ παντὸς δὲ ὁ Βρυώνης, ὅστις δὲν ἠγνώσει ὅτι ὁ Διάκος ἔμεινε μόνος, ἀνευ δούλων, ἐν μέσῳ ἀπείρων πολεμίων, καὶ τραυματίας· ὁ δὲ Μεχμέτ τῶ ἐπρότεινε νὰ ὑπηρετήσῃ ὑπ' αὐτὸν ὑποσχεθείς αὐτῷ πλοῦτη καὶ τιμὰς, ἂν συντελέσῃ πρὸς κατάσβεσιν τῆς ἐπαναστάσεως· ἀλλ' ὁ ἥρωας ἀπέβριψε ταῦτα μετ' ἀγανακτήσεως, ἀπαξιῶσας νὰ λάβῃ τὰ δόπλα κατὰ τῆς πατρίδος του· ἀπειληθεὶς δὲ μὲ θάνατον ὑπὸ τοῦ Μεχμέτ διὰ τοῦτα, ἀπήντησεν ὑπερηφάνως· καὶ σπαρτιατικῶς· ὅτι α ἡ Ἑλλάς ἔχει πολλοὺς Διάκους· » (Gervinus t. I. pag. 241. Τριχούπης τόμ. Α΄.)

Τὴν δὲ 24 Ἀπριλίου ἀπήχθη εἰς Λαμίαν, ἐνθα τῇ προτροπῇ Καλήλ τινος Μπέη ἰσχυροῦ καὶ πλουσίου Ὀθωμανοῦ ἐντοπίου κατεδικάσθη νὰ ὑποστῇ τὸν δια τοῦ πασσάλου καὶ τῆς πυρᾶς θάνατον, χαρακτηρισθεὶς, ὡς ὁ ἐπικινδυνωδέστατος ὄλεθρῶν τοῦ Δουβλετιῦ· χιλιάδες δὲ στρατιωτῶν καὶ θεατῶν περιστοιχίσαν τὸν μάρτυρα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐλευθερίας, ἀπαγόμενον εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης, καὶ φέροντα ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ τὸν πάσσαλον. Τότε δὲ στραφεὶς πρὸς τοὺς Ἀλβανοὺς

πλήρης θυμού, διὰ τὴν ἀνανδρίαν, καὶ βαρβαρότητα, μεθ' ἧς προσεφέροντο πρὸς αὐτὸν, καὶ ρίψας τὸν πασσαλον πρὸ τῶν ποδῶν των, εἶπε· «Δὲν βρίσκεται ἀπὸ ἐσῶς ἐδῶ κἀνένα παλληκάρι νὰ μὲ σκοτώσῃ μὲ πιστόλι, καὶ νὰ μὲ γλυτώσῃ ἀπὸ τὴν ὄβρην τῶν Χαλντούπιδων;!» ἄλλ' εἰ βάρβαροι λυσσῶντες ἐπὶ τῇ παρρησίᾳ, καὶ τῷ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἔρωτι τοῦ ἀνδρός, φέρουσιν αὐτὸν ἐν τῷ τόπῳ τῆς καταδίκης. Ὁ ἥρως ἀνασκοποῖται βαρβάρως, καὶ ἀπανθρώπως, ἀλλ' ὡς βράχος ὑψίσταται τὸ δεινότατον τῶν μαρτυρίων, μὲ ὑπεράνθρωπον καρτερίαν. (Φιλ. ἱστ. Δ' Τόμ. Γ'.) Ἐκπνεύσας δὲ τὴν μεγάλην του ψυχὴν ἐν τῷ πασσάλῳ, ἀνέτρεψεν ἐκ βάθρων τὸν Κολοσσὸν τῶν Μουσουλμάνων, καὶ ἔθετο ἀδιάσειστα τὰ θεμέλια τῆς ἐλευθερίας τῆς Πατρίδος του.

Μικρὸν δὲ πρὸ τοῦ θανάτου του ἀπήγγειλεν αὐτοσχεδίως τὸ γνωστὸν δίστιχόν του,

«Γὰ ἰδὲς καιρὸ πού 'διάλεξεν ὁ Χάρος· νὰ μὲ πάρῃ!

«Τώρα π' ἀνθίζουν τὰ κλαριά, πού βγάλ' ἡ γῆ χορτάρια.»

Δι' αὐτοῦ ὁ ἥρως ἐκφράζει βαθὺ παράπονον, ὅχι διότι ἀπέθνησκεν· ἀλλὰ διότι ἀπέθνησκεν ὅτε μόλις ἤρξαστο ἡ συγκομιδὴ τῶν ἡδέων καρπῶν τοῦ Ἑρῆγα· ὅτε μόλις ἤρξαντο νὰ στολίζωσι τὴν γῆν τῆς Πατρίδος του τὰ ἄνθη τῆς ἐλευθερίας· ὅτε μόλις ὑπέφωσκεν ἡ ἡμέρα τῆς πραγματοποιήσεως τῶν ἐλπίδων καὶ τῶν πόθων του περὶ ἀπελευθερώσεως τοῦ Γένους· καὶ ὅτε εἰσέτι ἡ

σπάθη του δὲν εἶχε σβέσει τὴν φλογερὰν δίψαν τῆς εἰς τὸ αἷμα τῶν τυράννων τῆς Πατρίδος του.

Οὐδόλως ἐστὶ παράδοξος ἡ ἐπιμονὴ τοῦ ἥρωος ν' ἀποθάνῃ ἐνδύξως ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς Πατρίδος του· εἰς τοῦτο συνετέλεσεν ἡ Διακονία, καὶ ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἱερῶν Γραφῶν, ἡ ἄκρα του πρὸς τὴν Πατρίδα ἀγάπη, ἣν ἐνεστερνίσθη μανθάνων παρὰ πολλῶν λογίων τῆς ἐποχῆς του τὴν ἱστορίαν τῶν προγόνων του, ὁ ἄκρως ἔρωσ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν, ἣ ἐθεώρει ὡς τὸ πολυτιμότερον τῶν ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν, καὶ ἄνευ τῆς ὁποίας δὲν ἐπεθύμει νὰ ζῆ, εἶτι δὲ, ἡ ἀμετρος φιλοτιμία του, ἣτις δὲν ἐπέτρεπεν αὐτῷ, νὰ στρέψῃ τὰ νῶτα ἐν τῇ μάχῃ, νὰ καταισχύνη τὰ ὄπλα του, καὶ νὰ ἐγκαταλίπῃ τοὺς συντρόφους του· ἀκολουθῶν ὅθεν τὰς ὑπαγόμεναις τῆς φιλοπατρίας καὶ τῆς φιλοτιμίας, τηρῶν δὲ κατὰ γράμμα τὸν ἱερὸν τῶν προγόνων του ὄρκον, καὶ τὴν φοβεράν ἀρχὴν, ἣν ἀνέγραψεν ἐπὶ τῆς σημαίας του, οὐ μόνον κημόνατο καὶ μόνος ὑπὲρ τῶν Ἱερῶν καὶ τῶν Ὀσίων· ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμά του παρέσχεν ὀλοκαύτωμα εἰς τὸν βωμὸν Αὐτῶν· οὕτως ἦν φιλέπατρις φιλελευθερός καὶ φιλότιμος· ἦν δὲ καὶ ἀτρόμητος καὶ ἀνδρείοτατος· διότι σαφέστατα γινώσκων τοὺς κινδύνους, οὐδέποτε ἀπέφυγε τούτους καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἀρχηγίας του, ἀλλὰ τὸν κντίον ἐπεδίωκεν αὐτούς· καὶ

οὔτε ἤξιώσε ποτε νά στερήσῃ τὴν πατρίδα τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀρετῆς.

Ὁ ἄωρος καὶ σκληρὸς τοῦ Διάκου θάνατος ἐτραυμάτισε καιρίως τὰ σπλάγχνα τῆς Ἑλλάδος· ἅπαντες δὲ οἱ Ἕλληνες βαρυσάλως ἐπένησαν τὴν στέρησιν τοῦ ἐνδόξου ἀρχηγοῦ τῆς Λεβαδείας· ἀγγελθέντος δὲ τοῦ σκληροῦ του θανάτου ἐν Λεβαδεία, αἱ μὲν γυναῖκες ἀποσπῶσαι τὰς κόμας, ἐθρήνησάν γοερώς τὴν στέρησιν τοῦ γενναίου προμάχου τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἐλευθερίας των· οἱ δὲ ἄνδρες, ἐκμανεῖς γενόμενοι, ἔδωσαν ἅπαντας τοὺς ἐν Λεβαδεία αἰχμαλώτους Τούρκους, περὶ τοὺς ἑξακοσίους λογιζομένους, καὶ κατεκρήμνισαν αὐτοὺς ἀπανθρώπως ἀπὸ τοῦ ὑψηλοτέρου μέρους τοῦ φρουρίου· τὰ δὲ πτώματά των παρέδωκαν εἰς τὸ πῦρ.

Ἡ Δημοτικὴ ποίησις πιστὸς τῆς ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης διερμηνεὺς ἐξύμνησε τὸν ἥρωϊσμόν τοῦ Διάκου διὰ διαφόρων ἄσμάτων ἀδομένων καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν Ἑλλάδα ἐν τοῖς κυκλικοῖς χοροῖς καὶ ταῖς πανηγύρεσι μέχρι σήμερον· τὸ δὲ ἐκλεκτότερον εἶναι τὸ ἑξῆς.

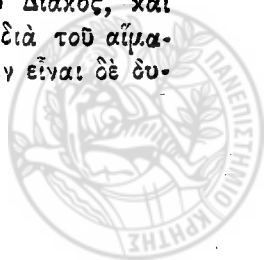
Ἄ Τρεῖς περδικαῖλαι κάθονται στοῦ Διάκου τὸ ταμποῦρι
ἢ μιὰ τηράει τὴ Λεβαδιά, κ' ἢ ἄλλη τὸ Ζητοῦνι,
ἢ τρίτη ἢ καλλίτερη μοιρολογεῖ καὶ λέγει·
Πολλὴ μαυρίλα πλάκωσε μαύρη σὰν καλλιακοῦδα·
κάν' ὁ Καλύβας ἔρχεται κάνε ὁ Μπακογιάννης·
οὔτ' ὁ Καλύβας ἔρχεται, οὔτε ὁ Μπακογιάννης·
μόν' εἶν' οἱ Τούρκοι τὰ σκυλλιά κι' ἀτόξ τ' ὁ Μερβρυώνης·
φέρουν χιλιᾶδες δεκοχτὼ πεζούρα καὶ καθάλα·
σκάω Διάκο μ' νά φύγωμε στὴ Λεβαδιά νά πάμε·
ὄσῳ εἶν' ὁ Διάκος ζωντανὸς Τούρκους δὲν προσκυνεῖ·

✠

αἰτίστε νὰ πηγαίνομε κάτω στὴν Ἀλαμάνα,
 ὅπου ἔν ταμπούρια δυνατὰ κίομορφα μετερίζια,
 κιάς ἔρχοντ' εἰ παληότουρκοι τίποτε δὲν μᾶς κάνουν
 στὴν Ἀλαμάνα τρέξανε κι' ἐπίασαν τὰ ταμπούρια
 σὺν ἄρχισεν ὁ πόλεμος κι' ἀναψε τὸ ντουφέκι
 ακαρδιά παιδιὰ μου φώναζε, παιδιὰ μὴ φοβηθῆτε
 ἀνδρεῖοι ὡσάν Ἑλλήνες, ὡσάν Γραικοὶ σταθῆτε
 κ' ἐκεῖνοι ἐφοβήθηκον κισκόρπισαν στοὺς λόγκους
 κ' ἔμειν' ὁ Διάκος στὴ φωτιά μὲ δεκοχτῶ λεβέντες
 ἐσχίσθη τὸ ντουφέκι του κι' ἐγένηκε κομματία
 καὶ τὰ σπαθὶ του ἔσπασεν ἐπάνω ἀπὸ τὴ χούφτα.
 Χίλιοι τὸν πᾶν ἀπὸ μ'προστά και δυὸ χιλιάδες πίσω.
 κι ὁ Μερ Βρυώνας μυστικά στον δρόμον τὴν βωτάει,
 γίνεσαι Τούρκος, Διάκο μου, τὴν πίστι σου ν' ἀλλάξῃς,
 νὰ προσκυνᾷς εἰς τὸ Τζαμί τὴν ἐκκλησιὰ ν' ἀφήσας,
 Πάτε καὶ σεῖς κ' ἡ πίστις σας μουρτάτες νὰ χαθῆτε
 ἐγὼ Ῥωμῆος γεννήθηκα Ῥωμῆος θαν' ἀποθάνω.
 Σὰν τ' ἄκουσ' ὁ Καλήμπης μὲ δάκρυα φωνάζει
 τὸν Διάκο νὰ γαλάσῃτε τὸν φοβερόν τὸν κλέφτη
 γιὰ τί θὰ σβύσῃ τὴν Τουρκιὰ και ἄλο μας τὸ δουβλέτι.
 ἀμέσως τὸν ἐπῆραν και στὸ σουβλί τὸν βάλαν
 ὀλόρθον τὸν ἐστῆσαν και αὐτὸς χαμογελοῦσε
 τοὺς ὄβριζε τὴν πίστι τους· τοὺς ἔλεγε μουρτάτες,
 ἐμένα ἂν σουβλίσατε, ἕνας Ῥωμῆος ἐχάθη,
 ἂν εἶν' καλὰ ὁ Ὀδυσσεὺς κι' ὄλοι οἱ καπεταναῖοι
 αὐτοὶ θὰ σβύσουν τὴν Τουρκιὰ κι' ὄλο σας τὸ δουβλέτι.»

Ἐπὶ τοῦ μέρους, ἐνθα ἠγωνίσθη ὁ ἥρωσ οὐδὲν ἄλλο
 σῆμα φαίνεται, εἰμὴ ἐρίπεια ὀχυρωμάτων, ἅτινα ἀνα-
 μιμνήσκουσιν εἰς τὸν διαβάτην ὅτι ἐκεῖ ὁ Διάκος, και
 οἱ περὶ αὐτὸν ὀλίγοι ἀνδρεῖοι ἠγόρασαν διὰ τοῦ αἵμα-
 τὸς των τὴν ἐλευθερίαν τῆς Πατρίδος· ὀὲν εἶναι δὲ ὀυ-

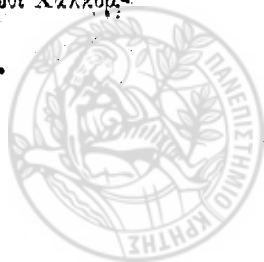
νατὸν διαβάς τις ἐκεῖθεν νὰ μὴ χύσῃ θερμὰ δάκρυα εὐ-
γνωμοσύνης πρὸς τὴν σκιάν τοῦ ἥρωος ἐκείνου, οὐπίστος
οὐδεὶς θνητὸς θέλει ὑπερβῆ εἰς τοὺς αἰῶνας τὴν φιλο-
πατρίαν καὶ τὸν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἔρωτα.

Οἱ Λεβαδεῖς τιμῶντες τὴν μνήμην τοῦ ὀνόματάν τὴν
κεντρικὴν των πλατεῖαν «Πλατεῖαν τοῦ Διάκου» ψηφί-
σματι δὲ τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου των εἶχεν ἀποφα-
σισθῆ ἡ ἀνέγερσις τοῦ ἀνδριάντός του ἐν τῇ ὁμωνύμῳ
πλατεῖᾳ ἐκ λευκοῦ μαρμάρου μετὰ τὴν ἐπιγραφὴν, «Ὁ Δη-
μος τῶν Λεβαδῶν τῷ ὑπὲρ ἐλευθερίας καὶ πίστεως
ἡρωϊκῶς ἀγωνισαμένῳ καὶ μαρτυρήσαντι Ἀθανασίῳ
Διάκῳ.» ἀλλ' οὐδὲν μέχρι σήμερον ἐπραγματοποιήθη·
ἴσως ἐν ἄλλῃ ἐποχῇ ἀποδοθῆ ὁ ἐλάχιστος οὗτος φόρος
εὐγνωμοσύνης, ὅστις ὀφείλεται τῷ ἥρωϊ. Αἱ ὠραῖαι
ὁμῶς ἀμαζόνες τῆς Ἀρβραχῶβης κατ' ἔτος λαμπρῶς
ἐνδεδυμένα ἐν τῇ πανηγύρει τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τε-
λοῦσι τὴν μνήμην τοῦ νέου ἥρωος τῶν Θερμοπυλῶν,
ἄδουσαι ἐν τοῖς κυκλικαῖς χοροῖς λίαν συγκινητικῶς εἰς
ἤχον ἡρωϊκόν τὸ ἄσμα του. Ταῦτα περὶ τοῦ Διάκου.

Τ Ε Λ Ο Σ.

Παραοραμάτων διόρθωσις.

- Σελ. 16, στίχ. 14, ἀντὶ πλοῦς, ἀνάγνωθι τέλους.
Σελ. 33, στίχ. 8, ἀντὶ Δεμάρπη, ἀνάγνωθι Δεμάρπη.
Σελ. 40, στίχ. 10, ἀντὶ ἀπελθόντων, ἀνάγνωθι ἐπελθόντων.
Σελ. 41, στίχ. 13, ἀντὶ Χαλκομμάτα, ἀνάγνωθι Χαλκομ-
μάταν.
Σελ. 45, στίχ. 10, ἀντὶ δεξιόν, ἀνάγνωθι δεξιόν.

Ἰωάννης Θωμόπουλος	Ἰωακλῆς Κωστόπουλος
Γεώργιος Κομνᾶς καπνοπώλης	Διον. Κανᾶς
Χρ. Σμυρνιτόπουλος φαρμακοπ.	Κωστ. Παππαδόπουλος
Λυκούργος Λεσβίου	Παναγιώτης Ἀποστόλου
Ἀνδρέας Λεσβίου	Ἄνδρ. Βάρνης
Γεώργιος Παρασκευᾶς	Δημοσθένης Χαρχαῦς
Βασίλειος Ῥουσόπουλος	Ν. Κουτζούκος ἔμπορος
Γεώργιος Ῥουσόπουλος	Γ. Πουλημενόπουλος
Ἰωάννης Ῥουσόπουλος	Α. Β. Μιχαλόπουλος
Παναγιώτης Βελοῦδιος	Β. Στελούδης
Π. Κηρύκος Συντάκ. ἑφημερ. ὁ	Α. Σανόπουλος
«Ποσειδῶν» ἐν Πειραιεὶ	Κ. Κυριαζίδης
Ἄν. Χ. Κωνσταντινίδης Διευθ.	Κ. Παμπούκης
τῆς ἐκτυπ. ἐταιρίας ὁ Ποσειδῶν	Γ. Παμπούκης
Ἄρς. Πολίτης φραγκογράπτης	Σ. Σακελλαρόπουλος
Νικόλαος Βλαστάρης πιεστής	Π. Καρδαῶς
Ἠλίας Χαρίτου ἔμπορος	Θ. Χ. Ψυχγαλεηνόπουλος
Ἰωάννης Σταφίτης	Σ. Ν. Λαθούρας
Ν. Α. Μισυρλῆς	Γ. Π. Δελούκας
Π. Μυτζιλόπουλος	Σ. Ἐμμανουήλ
Δημ. Καλογερόπουλος	Γ. Γκράβας Χ. Κανιάρης
Γεώργιος Κουσουλίνης	Π. Μεταξᾶς
Σ. Δασκαλάκης.	Ν. Μάγγελ
Κωστ. Πέρβελης	Ν. Νικολαΐδης
Φιλιπ. Πέρβελη	Γ. Παππαευσταθίου
Πουλυγερία Τριανταφύλλου	Γ. Κυριακόπουλος
Μαριγῶ Μαρκοπούλου	Γ. Ῥόζος
Ἐλένη Τσολίνα	Σιλβ. Σιλβεστρίδης
Ἄτουσα Γομβίλη	Ν. Καμμένος
Σαράντης Σάγκας	Α. Τσάκωνας
Κλεάνθης Ζάγκας	Δ. Μαγιάκος
Ἰωάν. Στεργιόπουλος	Β. Βεζύροιος

Δ. Κροκιδᾶς
Γ. Χ. Δημητρίου
Λουκᾶς Μπέλλος
Γ. Παππαγιάννης
Ἄριστ. Φασουλόπουλος
Γ. Χατζόπουλος
Παν. Δήμας
✧ Ν. Ἀναστασίου
Γ. Δογαρόπουλος
Ἰω. Θεοδώρου
Δ. Πάγκαλος
Ἰω. Κ. Ἀρκουδάκης
Ν. Μ. Μπαλακάκης
Κωνστ. Λάπας
Π. Α. Ζώμας
Πέτρος Λιάκος
Ν. Ἀστεριάδης
Δ. Παναγιωτόπουλος
Κίμων Κατσίνας
Εὐστ. Πετούσης
Λεωνίδας Τζώρτζης
Ι. Γ. Γρίβας
Σ. Στάγκαλις
Γ. Ῥομποτσάνος
✧ Ν. Ἡλιόπουλος
Δ. Α. Χ. Κώστας
Ἄθ. Δημητριάδης
Δ. Κανάκης
Ἄθ. Ντελγιάννης
Κ. Ι. Πετρίτης
Γ. Σ. Σίνης
Δ. Κ. Μιχαλάκης

Ν. Μάτσας
Ἰω. Χατζῆ Χρήστου
Δ. Οἰκονομίδης
Μιχ. Ζημαούλης
Σ. Ζημπόλης
Ἄδελφοὶ Μιχαήλ
Γ. Οἰκονόμου
Π. Μουστάκας
Ἰω. Βασάνης
Ἰω. Μοσκόπουλος Δαμιᾶς
Ἰω. Σωτηρόπουλος (Πειραιῶς)
Ἰω. Παπίας
Ἐμμ. Δικτάκης Κρής
Βασίλ. Βαρθαούλης Καρπάθιος

ΛΕΒΑΔΕΒΙΑΣ.

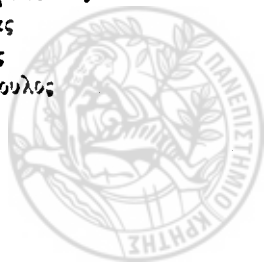
Στέφ. Στεφανάκης
Κ. Παράτχος
Θ. Ῥωσσόπουλος
Γ. Β. Βασιλείου
Δ. Ε. Γατζᾶς
Κ. Καλαντζῆς
Π. Δέδες
Κ. Η. Κατωγάς
Π. Μπαρμπάτσης
Χρ. Π. Κονταξῆς
Δ. Σιλβεστρίδης
Πλουτ. Νάκος
Παπαχρήστος Πρωτοπαπᾶς
Θ. Βογιατζῆς
Σπυρ. Κίνας

2

Κ. Διαμντόπουλος
 Ήλ. Τρ. Κατωγᾶς
 Ίω. Χωραφᾶς
 Θ. Δράκου
 Γρ. Ἀρχοντίκης
 Β. Ίωάννου
 Β. Καϊνάρος
 Π. Κρίκος
 Ι. Μαυρολιθαρίτης
 Δ. Νικολάου
 Γ. Ν. Κατωγᾶς
 Γεώρ. Δ. Ἐμμανουήλ
 Εὐστ. Α. Οἰκονόμου
 Ι. Α. Ἀνταχόπουλος
 Α. Κ. Σινιόρης
 Στ. Δ. Πασπάλης
 Γ. Ίω. Τζώρτζης
 Δ. Πετριδης
 Γ. Χαραλαμπίδης
 Α. Φιλιππίδης
 Μ. Τζώρτζης
 Χρ. Χριστοδούλου διδάσκαλος
 Ν. Λαγός
 Γεώρ. Κουτσοπέταλλος
 Διονύσιος Ῥήγας
 Ἄθ. Μπερτζωάνης
 Δ. Μπουγιουκλῆς
 Α. Λεοναρόιδης
 Ν. Κ. Εὐριπαῖος
 Γ. Χατζόπουλος
 Π. Μπουρνόζος
 Ἡρ. Νικολάου

Κ. Ζαΐμης
 Α. Α. Χρυσάιτης
 Β. Ίωαννίδης λογαγός
 Β. Σκριδης Δημολιδάσκαλος
 Ι. Μακρῆς ἐνωμοτάρχης
 Παπαϊωάννης Δούκας
 Ίω Νάκος
 Μ. Καλῆς
 Ἄναστ. Μπούρης
 Π. Λάσκαρις
 Γ. Α. Μπαρουτσαῖς
 Χ. Δαμόπουλος
 Α. Τριάντης ἱατρὸς
 Χ. Κατσώτης
 Ν. Ἀθανασίου
 Δ. Τζώγκας
 Ν. Μαγιάκος
 Ε. Χριστοδούλου
 Γ. Κατωγᾶς
 Ήλ. Κατωγᾶς
 Γ. Ἐμμανουήλ
 Ίω. Καλαντζῆς
 Π. Νικολαΐδης
 Ἐπ. Ζαχαρόπουλος
 Παππαγιάννης Ξεσέρης
 Παππαδῆμος Ῥήγας
 Πέτρος Πασχάλης
 Ἄρ. Σπυριδωνος
 Γ. Καλογερόπουλος
 Μ. Καλύβας
 Ἡρ. Καλῆς
 Β. Σπυρόπουλος

Εύρίσκεται παρά τῷ τυπογράφῳ καὶ ἐκδότῃ Νικολάῳ Ῥου-
σοπούλῳ καὶ παρά τοῖς βιβλιοπώλαις Σπ. Κουσουλίνῃ,
Ν. Νάκη, Ν. Μιχαλοπούλῳ, Γ. Κουβαρᾶ καὶ παρά τῷ
ιδίῳ συγγραφεῖ.

Τιμᾶται δραχ. μία.

